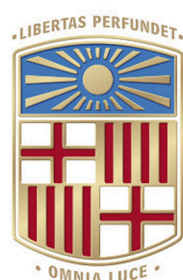

LIMITACIONS EN LA INCLUSIÓ DE MATÈRIES LGBTIQ+ A L'AULA:

Percepcions docents a l'etapa de l'educació primària.

Àlex Martínez Edo

TREBALL FINAL DE GRAU

Modalitat A: Recerca

Àmbit temàtic: Atenció a la diversitat

Tutora: Isabel Boj Culler

Grau en Mestre d'Educació Primària

Curs acadèmic: 2024 | 2025

Facultat d'Educació

Universitat de Barcelona

Agraïments

En primer lloc, m'agradaria donar les gràcies a totes les mestres entrevistades i a tot el professorat enquestat, la vostra col·laboració ha sigut essencial per tal de realitzar aquest TFG, alhora que també molt enriquidora i formativa.

Per altra banda, vull agrair a les meves amistats i família el seu suport i consell durant els moments més complicats d'aquesta etapa, heu estat un pilar clau. Especialment, Laura i Amanda, el vostre suport ha estat decisiu, generós i molt valuós. Ho valoro molt, gràcies.

Per acabar, m'agradaria donar les gràcies a la meva tutora del Treball Final de Grau, la Isabel Boj, i també a l'Annie Wilson, per guiar-me, tutoritzar-me i acompanyar-me en la creació d'aquest treball de grau. La vostra col·laboració i suport ha estat fonamental!

Índex	
Resum del treball	4
Abstract	5
Introducció de la temàtica del TFG	6
Marc teòric de referència	7
La comunitat LGBTIQ+	7
Identitat de gènere, expressió de gènere i sexe	9
Orientació afectivosexual	11
Estat actual de la qüestió	12
Definició dels objectius de recerca	14
Metodologia i tècniques de la recollida d'informació i l'anàlisi de les dades	14
Context i participants	16
Tècniques i instruments de recollida de dades	17
Procediment de recollida de dades	18
Anàlisi de les dades	19
Presentació dels resultats	19
Discussió dels resultats	29
Implicacions educatives	31
Conclusions generals	32
Conclusions	32
Objectius assolits i limitacions	33
Noves línies de recerca	34
Reflexió personal sobre la realització del TFG	35
Referències bibliogràfiques	36

Resum del treball

Aquest treball examina les limitacions identificades envers la inclusió de temàtiques LGBTQ+ a les aules d'educació primària. A partir d'un enfocament metodològic mixt, amb una influència més elevada de la part qualitativa, s'han analitzat les percepcions docents quant als obstacles que limiten el tractament de la diversitat afectivosexual i de gènere a les escoles. L'estudi mostra que el professorat està disposat a incloure aquestes temàtiques a l'aula. No obstant això, la manca de formació específica, el rol docent, la falta de temps i de suport institucional i les possibles reaccions negatives de les famílies generen reticències en aquest i dificulten la inclusió. Així mateix, s'ha detectat que la religiositat, la diversitat cultural de les famílies i el context socioeconòmic de l'escola són factors que el professorat considera a l'hora de plantejar-se dur a terme aquesta inclusió, ja que associen aquests factors amb més resistències i problemàtiques a les quals fer front. Igualment, s'han examinat els efectes en l'alumnat de la inclusió LGBTQ+ a l'escola i s'ha identificat que aquesta inclusió és positiva per tots els infants, tant heteronormatius com del col·lectiu LGBTQ+. En canvi, una manca d'inclusió genera discriminacions, patiment, baixa autoestima, invisibilització i inseguretat en l'alumnat que no encaixa amb la narrativa heterosexual i cisgènere. Els resultats d'aquest treball insten a promoure una major inclusió LGBTQ+ a les aules de manera transversal pels beneficis que comporta, però cal una major formació en matèria de diversitat de gènere i afectivosexual per tal de fer front a les barreres actuals. Tanmateix, cal continuar investigant aquesta línia de recerca per determinar si alguns dels obstacles emergents de les perspectives docents són un reflex de la realitat escolar o, per contra, no són completament representatius de les dinàmiques entre els actors educatius i parteixen de prejudicis i estigmes personals.

Paraules clau: Col·lectiu LGBTQ+; diversitat afectivosexual; diversitat de gènere; educació inclusiva, limitacions.

Abstract

This final thesis examines the identified limitations regarding the inclusion of LGBTIQ+ issues in primary education classrooms. Using a mixed methods approach, with a higher influence of the qualitative part, teachers' perceptions have been analyzed regarding the obstacles that limit the inclusion issues related to gender and affective-sexual diversity in schools. The study shows that teachers are willing to include these topics in the classroom. However, a lack of specific training, the teaching role, a lack of time and institutional support and possible parental resistances generate reluctance and undermine inclusion. Likewise, it has been detected that religious beliefs, families' cultural diversity and the socioeconomic context of the school are also factors that teachers take into account when considering carrying out this inclusion, since they associate these with a stronger opposition. Furthermore, the study has identified that including LGBTIQ+ in the classroom has positive effects for all children, both heteronormative and LGBTIQ+. Conversely, a lack of inclusion generates discrimination, suffering, low self-esteem, invisibility, and insecurity in students who do not fit the heterosexual and cisgender narrative. The results of this work urge the promotion of greater and transversal LGBTIQ+ inclusion in classrooms due to the benefits it entails, but more training in gender and affective-sexual diversity is needed in order to address current barriers. Thus, it is necessary to continue investigating this line of research to determine whether some emerging obstacles in teaching perspectives are a reflection of school reality or, on the contrary, these do not completely represent the dynamics between educational actors and are based on personal prejudices and stigmas.

Keywords: LGBTIQ+ community; affective-sexual diversity; gender diversity; inclusive education; limitations.

Introducció de la temàtica del TFG

En els darrers anys, s'ha observat un augment significatiu dels discursos d'odi i les agressions envers individus LGBTIQ+ a Espanya (Ministerio del Interior, 2021; Ministerio del Interior, 2023; Ruiz-Azcona et al., 2022). D'acord amb Gegenfurtner i Gebhardt (2017), la inclusió de temàtiques LGBTIQ+ a les escoles presenta efectes positius per l'alumnat heterosexual i pel que forma part de minories sexuals. Més específicament, les escoles tenen la capacitat de reduir les discriminacions homofòbiques, transfòbiques, l'assetjament escolar, entre altres problemes, a partir de crear un clima escolar segur. Per tant, hi ha una responsabilitat educativa envers l'alumnat que mostra comportaments afectivosexuals i de gènere atípics i resulta essencial la inclusió d'aquestes temàtiques per garantir el seu benestar.

Tanmateix, les possibles reaccions familiars envers el tractament de temàtiques LGBTIQ+ provoquen reticències en el professorat (Harris et al., 2024; Hermann-Wilmarth & Ryan, 2018; Meyer et al., 2018; Thein, 2013; Ullman & Ferfolja, 2016). Així doncs, la finalitat d'aquest treball consisteix a investigar les limitacions que pateix el professorat d'educació primària quant a la inclusió de matèries LGBTIQ+ a l'aula per mitjà d'una anàlisi de les seves inquietuds i dels factors que desencadenen les reticències que dificulten l'acció educativa.

El treball s'estructura per seccions. En primer lloc, comença amb el marc teòric, que presenta uns fonaments en relació amb els conceptes que es discuteixen i l'estat actual de la qüestió que s'investiga. Posteriorment, es defineixen els objectius del treball i la metodologia emprada per assolir aquests. Així mateix, es proporcionen els resultats obtinguts i la seva interpretació, tot considerant les implicacions educatives i les limitacions de l'estudi. Per acabar, es presenta una síntesi de conclusions, noves línies de recerca i una reflexió personal.

En definitiva, el treball pretén posar de manifest les limitacions docents envers la inclusió LGBTIQ+ per tal de donar resposta a aquestes a partir de la seva identificació i l'aportació de mesures i solucions. Aquesta tesi planteja una situació alarmant i aproximar a l'alumnat cap a una diversitat de realitats és essencial per a configurar una societat tolerant i respectuosa amb la pluralitat.

Marc teòric de referència

La comunitat LGBTIQ+

La comunitat o col·lectiu LGBTIQ+¹ defineix a un grup divers de persones lesbianes, gais, bisexuals, transgènere, intersexuals i queer, les quals no s'ajusten a les concepcions convencionals o tradicionals dels rols de gènere masculí i femení (Eisele, 2023) i que habitualment pateixen diversos tipus de discriminacions i marginalització (Hanckel et al., 2019).

Segons la Comissió Europea (2024), les persones LGBTIQ són determinades com: persones atretes per altres del seu mateix gènere (lesbianes i gais), per qualsevol gènere (bisexuals), les quals la seva identitat o expressió de gènere no correspon al sexe assignat al naixement (trans i no binàries), les quals han nascut amb característiques sexuals que no s'ajusten amb la definició clàssica d'home o dona (intersexuals) i les quals la seva identitat no encaixa amb una classificació binària de sexualitat o gènere (queer). Les dues definicions formen part, respectivament, de la síntesi i de l'informe sobre l'estratègia d'igualtat LGBTIQ per als anys 2020-2025 de la Unió Europea.

L'Associació Internacional de Lesbianes, Gais, Bisexuals, Transsexuals i Intersexuals (ILGA) presenta el seu propi glossari on defineix una àmplia varietat de conceptes relacionats amb la comunitat LGBTIQ+ i és una de les referències principals d'aquest treball. Així doncs, cal aprofundir en diversos termes i, quant als anteriors, la ILGA-Europe (s.d.) sosté que quan es parla de les persones trans, aquest terme actua com un substantiu inclusiu que fa referència a les persones les quals la seva identitat de gènere, expressió de gènere, o les dues a la vegada, difereixen del sexe o gènere assignat al naixement, de manera que inclou les persones transgènere, transsexuals, entre d'altres amb qualsevol altra identitat o expressió de gènere que no compleixi les expectatives socials i culturals sobre la identitat de gènere.

Segons la ILGA-Europe (s.d.), la principal diferència entre les persones transgènere i les transsexuals consisteix en el fet que aquestes primeres viuen permanentment en el seu gènere identificatiu, sense haver de travessar, necessàriament, una intervenció mèdica. En canvi, les transsexuals, habitualment, rebutgen considerablement les seves característiques sexuals i presenten el desig d'alinear-les amb les del seu gènere preferit a través de tractaments de reassignació de gènere. El terme *“transgènere”* va ser, anteriorment, el terme principal per referir-se a totes les persones trans, però actualment, s'opta per la utilització del terme *“trans”*

¹ Hi ha altres nomenclatures: LGB / LGBT / LGBTI / LGBTIQ / LGBTI+, etc.

com a més inclueix amb totes les comunitats trans. Altrament, a diferència de les persones trans, s'expressa que les no binàries presenten identitats de gènere diferents d'home o dona.

A més, Rioux et al. (2022) mencionen que les persones no binàries es poden identificar com a home i dona simultàniament, com a cap d'aquestes dues opcions, en un punt entremig, o d'altres maneres. Així doncs, les persones no binàries no se situen exclusivament en el gènere binari (home o dona).

Quant al terme "*queer*", d'acord amb la ILGA-Europe (s.d.), aquest s'utilitza per denominar a persones les quals s'identifiquen més enllà de les categories tradicionals sobre el gènere i les normes socials heteronormatives². Prèviament, es tractava d'un terme despectiu a l'hora de referir-se a individus LGBTIQ+ (en la llengua anglesa), però que ha estat reclamat per aquests, encara que algunes persones poden trobar-ho ofensiu segons el context en el qual s'empri.

L'Agència Europea pels Drets Fonamentals (FRA) porta a terme una de les enquestes més remarcables globalment sobre la igualtat LGBTIQ+. En la seva publicació més recent, la FRA (2024) manifesta a l'enquesta l'existència d'un fet paradoxal. Per una banda, les persones s'estan obrint més pel que fa a la seva pròpia orientació sexual, identitat, expressió de gènere i característiques sexuals. Les escoles tracten temàtiques LGBTIQ+ de manera més positiva i s'observen avenços en la lluita per la igualtat gràcies a les polítiques, les legislacions i les campanyes dels darrers anys.

No obstant això, diàriament s'observen crims d'odi, altes taxes de violència, assetjament escolar i campanyes en línia que inciten a l'odi contra el col·lectiu LGBTIQ+ i que difonen desinformació. A les escoles, l'assetjament escolar està augmentant bruscament. En aquest sentit, els estudiants del col·lectiu pateixen assetjament per part d'altres alumnes i són ridiculitzats pels mestres en alguns contextos escolars d'Europa. També, és encara més alarmant el fet que més d'una de cada tres persones van patir pensaments de suïcidi. Finalment, les persones trans, intersexuals i les persones LGBTIQ+ amb diversitat funcional, sense treball o pertanyents a altres minories són les que han de fer front a majors dificultats, com ara financeres, relacionades amb l'accés a la sanitat o sensellarisme (FRA, 2024).

² Heteronormativitat: "fa referència al conjunt de creences i pràctiques que consideren el gènere com un binari absolut i inqüestionable i que, per tant, descriuen i reforcen l'heterosexualitat com a norma" (ILGA-Europe, s.d., traducció pròpia).

Identitat de gènere, expressió de gènere i sexe

Steensma et al. (2013) descriuen la identitat de gènere com el grau d'autopercepció d'una persona en termes de similitud quant a altres persones del seu mateix gènere. La percepció que té un mateix sobre què significa ser home o dona determina considerablement com les persones es perceben a si mateixes i les dinàmiques relacionals amb l'entorn social. Una altra concepció sorgeix de la idea que la identitat és un procés que comprèn l'enteniment d'un mateix en un context social i epistèmic, a partir d'interaccions socials (Nordmarken, 2023, p. 609).

En la comunitat LGBTIQ+, quant a cultura i narrativa, està molt estesa la idea que la identitat és de caràcter innat, tanmateix, la major part de les minories de gènere experimenten un procés de canvi identitari (Nordmarken, 2023). Com assenyala Diamond (2020), un creixent nombre d'infants i adolescents presenten identitats o expressions de gènere que difereixen del seu gènere assignat en el seu naixement i es consideren a si mateixos com a persones transgènere, de gènere fluid³ o no binàries. Per tant, aquesta dada manifesta la importància d'adquirir consciència i compromís envers la diversitat de gènere amb l'objectiu de garantir uns entorns escolars respectuosos i inclusivament amb tot l'alumnat.

Endemés, són rellevants els conceptes d'expressió de gènere i sexe biològic. Per una banda, segons la ILGA-Europe (s.d.), l'expressió de gènere fa referència a la manifestació de la identitat de gènere de les persones mitjançant, per exemple, la vestimenta, la parla i els gestos. Ocasionalment, aquesta expressió de gènere no coincideix amb les seves o la seva identitat de gènere o amb el gènere assignat en el naixement. D'altra banda, el sexe és una combinació de característiques corporals, les quals inclouen cromosomes, hormones, òrgans reproductius interns i externs i característiques sexuals secundàries. Aquesta definició contempla als individus intersexuals, atès que s'exclou a aquestes persones quan es tracta d'una definició inexacta i binària en la qual el sexe és la classificació d'una persona com a home o dona d'acord amb l'aparença de l'anatomia externa.

La rellevància d'aquests conceptes a l'educació resulta ostensible pel fet que es detecten, d'acord amb McGeown i Warhurst (2019), diferències significatives quant a la motivació i la confiança entre nois i noies als àmbits literaris i científic-matemàtics. Concretament, tendeixen a destacar més les noies en lectura i escriptura, mentre que els nois presenten una major

³ Gènere fluid: "persones que no s'adhereixen a un gènere estàtic i que poden moure's entre gèneres o experimentar el gènere com a canviant, dinàmic o com una evolució." (Rioux et al., 2022, p. 766, traducció pròpia).

confiança en disciplines de ciència i matemàtiques. Aquestes diferències s'alineen amb els estereotips de gènere tradicionals associats a aquests àmbits acadèmics. No obstant això, en aquest mateix estudi s'assenyala que els infants que s'identifiquen amb trets femenins presenten una correlació més estreta amb un valor i confiança envers la lectura i l'escriptura, en comparació amb aquells que s'identifiquen amb trets masculins.

Per tant, aquest fet evidencia que tenir en compte només el sexe, obviat la identitat de gènere dels infants, dona com a resultat una visió simplista de la motivació escolar. Així doncs, pel que fa al professorat, es pressuposa que resulta crucial estar adequadament informat sobre aquests conceptes per tal de desmuntar estereotips i garantir una pràctica educativa adaptada i equitativa.

Altrament, segons Gajda et al. (2022), quan s'espera un comportament determinat dels nois i de les noies, el professorat tendeix a tractar diferentment a l'alumnat i d'acord amb aquestes expectatives. Consegüentment, els alumnes tendeixen a adoptar el comportament anticipat pel professorat, reforçant així els estereotips de gènere actuals al sistema educatiu. En aquesta línia, fer èmfasi en la identitat de gènere hauria d'impulsar una comprensió més crítica, matisada i reflexiva de les diferències de sexe en l'educació. Aquesta aproximació, fonamentalment, hauria de contribuir de manera beneficiosa als estudiants en el seu desenvolupament escolar (McGeown & Warhurst, 2019). Per aquests motius, resulta decisiu prendre consciència sobre la identitat de gènere a l'entorn escolar, atès que pot afectar a l'alumnat sobre manera.

Per concloure amb aquest apartat, cal dedicar especial atenció a un col·lectiu, encara més vulnerable: la comunitat trans. Sánchez et al. (2023) esmenten que tant a la formació inicial, com a la contínua del professorat, s'observa una absència d'identitats transgènere. Alhora, s'identifica un greu desconeixement i confusió sobre el tema, així com valors latents discriminatoris.

D'aquesta manera, esdevé indispensable integrar aquesta diversitat en les formacions inicials i posteriors amb l'objectiu d'atendre a les necessitats socioeducatives de l'alumnat trans i evitar la perpetuació de conductes i valors nocius per a aquest col·lectiu d'estudiants. En absència d'aquesta formació específica i diversa, es corre el risc de consolidar dinàmiques de marginalització i discriminació envers les persones trans des d'una edat primerenca.

Orientació afectivosexual

Quant a l'orientació afectivosexual, considerant a la ILGA-Europe (s.d.), l'orientació sexual és la capacitat de les persones per tenir afectivitat, atracció sexual i emocional, i per intimar i tenir relacions sexuals amb individus de diferent gènere, del mateix o de més d'un gènere.

Una interpretació de l'orientació sexual centrada únicament en el component sexual no és capaç de comprendre tots els fenòmens íntims implícits en la definició (van Anders, 2015). Per tal causa, a partir d'ara es farà servir el terme "*orientació afectivosexual*" en ser més inclusiu i ample, ja que incorpora l'afectivitat com a un component central en la seva definició.

L'educació inclusiva en sexualitat és tota aquella educació que inclou tota mena de sexualitats, com ara l'heterosexual, gai, lesbiana, transgènere, així com altres (Gegenfurtner & Gebhardt, 2017). D'altra banda, tal com indiquen Wallis i VanEvery (2000), l'escola primària s'entén com un espai asexual, el fet que afavoreix la reproducció d'ideologies heteronormatives i, com a conseqüència, la marginalització d'orientacions que no encaixen amb aquesta heteronormativitat. Si no s'aconsegueix refutar aquesta concepció, no serà possible protegir a l'alumnat contra l'assetjament escolar, l'abús sexual, la discriminació i l'odi cap a un mateix.

D'igual manera, la cisnormativitat⁴ a les escoles repercuteix negativament a l'alumnat trans, atès que contribueix a la creació d'espais insegurs (Horton, 2023). Considerant això, sembla indispensable proveir a l'alumnat d'entorns que trenquin amb aquesta nociva dinàmica heteronormativa per tal de garantir el seu benestar al llarg de la seva etapa educativa.

Finalment, encara que en diverses ocasions s'expressa que no es tracta d'un tema apropiat a discutir a la primària, el professorat pot incloure aquestes temàtiques sense fer referències directes a actituds sexuals (Meyer et al., 2018).

Així doncs, la inclusió és viable i cal tenir en compte la diversitat d'orientacions afectivosexuals a la pràctica docent per tal d'incloure a tot l'alumnat i no deixar desprotegida aquella part que no encaixa amb la narrativa establerta.

⁴ Cisnormativitat: és la idea que ser cisgènere és la norma i que el sexe i el gènere són únicament binaris (Tan et al., 2019).

Estat actual de la qüestió

Hi ha diversos estudis que versen sobre la inclusió de temàtiques LGBTQ+ a l'aula de primària i les perspectives docents, familiars i institucionals, malgrat que encara hi ha molt espai per a la recerca d'aquesta problemàtica.

Existeixen actors (famílies, grups religiosos i partits polítics) que s'oposen a l'educació sexual inclusiva quant al col·lectiu LGBTQ+, resistència que es caracteritza pel pensament que aquesta pot modificar la sexualitat de l'alumnat. Aleshores, aquests actors estan també en contra de les diverses sexualitats que no encaixen en el marc heteronormatiu (Gegenfurtner & Gebhardt, 2017).

Gran part de la literatura que analitza la situació, principalment en el seu context educatiu, expressa que el professorat presenta reticències o pors a l'hora de tractar temàtiques LGBTQ+ a l'aula a causa de les possibles reaccions familiars (Harris et al., 2024; Hermann-Wilmarth & Ryan, 2018; Meyer et al., 2018; Thein, 2013; Ullman & Ferfolja, 2016). No obstant això, els autors anteriors i Carlile (2019) sostenen que aquestes pors i preocupacions del professorat no sempre es corresponen amb la realitat i sovint les famílies presenten indiferència, acceptació, suport o agraïment pel que fa a la inclusió de matèries LGBTQ, lluny de mostrar una clara oposició.

Tanmateix, resulta necessari reconèixer que en diverses ocasions, s'ha constatat oposició parental i una manca de suport institucional envers l'educació inclusiva LGBTQ+ (Carlile, 2019; Glazzard & Stones, 2021), alhora que també es detecta, malgrat l'increment d'acceptació, un rebuig de l'educació sexual a nombrosos països europeus (Ketting, 2018). Així doncs, es pot hipotetitzar que aquesta primera oposició es podria deure al fet que, possiblement, la societat estableix una relació d'associació incorrecta entre el col·lectiu LGBTQ+ i la sexualització i perversió sexual d'aquest, tot i que en la pràctica, es pot educar en matèria LGBTQ+ des d'un enfocament en diversitat, tolerància i empatia.

Encara que es constata que hi ha una voluntat de tractar matèries LGBTQ+ a l'aula de primària (Harris et al. 2024; Meyer et al., 2018), s'observa una insuficient preparació (Clark, 2010; Johnson, 2024; Sondag et al., 2020; Swanson & Gettinger, 2016; Tsekouras & Anagnostaki, 2023). Alhora, ocasionalment el professorat reforça l'heteronormativitat tot i voler advocar per la inclusivitat LGBTQ+ (Johnson, 2024) o decideix no fer front a l'homofòbia escolar (Glazzard & Stones, 2021). Així mateix, s'evidencia una manca de temps a la pràctica educativa per incloure aquestes temàtiques a l'aula (Sondag et al., 2020; Swanson & Gettinger, 2016).

Tanmateix, les dades anteriors, que sostenen que en nombroses ocasions les pors docents no es corresponen amb les possibles reaccions familiars, juntament amb exemples exitosos d'inclusió LGBTIQ+ en contextos religiosos (Carlile, 2019), insten a tractar temàtiques LGBTIQ+ a l'aula de primària.

No fer-ho agreujaria les discriminacions patides pel col·lectiu LGBTIQ+ (Glazzard & Stones, 2021) i, d'acord amb Gegenfurtner i Gebhardt (2017), els resultats que s'obtindrien en incloure-les serien significativament beneficiosos, especialment, pel que fa a estudiants del col·lectiu. Així doncs, la responsabilitat docent d'actuar davant aquesta situació és evident i el professorat de Catalunya hauria de dur a terme accions específiques per atendre aquesta necessitat social.

A més, un estudi d'Iñigo et al. (2024) va detectar que una part de la població adolescent als centres educatius de Barcelona presenta una clara resistència cap a l'agenda feminista i en matèria de diversitat sexual, així com narratives anti-LGBTIQ+. Per tant, resulta fonamental incloure temàtiques LGBTIQ+ a l'aula de primària i garantir una educació afectivosexual i de gènere eficaç des d'etapes primerenques amb l'objectiu de prevenir l'aparició i arrelament d'actituds nocives i promoure una socialització més inclusiva i positiva.

Unes actituds més tolerants envers les persones LGBTIQ+ poden contribuir a la reducció de les discriminacions i l'assetjament que pateix l'alumnat amb comportaments que es desvien dels estàndards heteronormatius. Així doncs, les escoles són actors capaços de mitigar les conseqüències perniciosos d'aquestes formes de discriminació, sempre que aconseguixin establir un espai escolar segur i positivament associat amb la diversitat sexual i de gènere (Gegenfurtner & Gebhardt, 2017).

En definitiva, la necessitat social és ostensible i hi ha una responsabilitat docent pel que fa a la inclusió de la diversitat de gènere i afectivosexual a les aules de primària, tant pels beneficis que comporta, com pels efectes negatius en la seva absència. Fer front a aquestes limitacions és essencial per garantir que s'assoleix aquesta responsabilitat i es fa un acompanyament integral a l'alumnat.

Definició dels objectius de recerca

Objectiu general: Analitzar les inquietuds i les preocupacions del professorat de primària envers el tractament de la diversitat de gènere i orientació afectivosexual, tot examinant els factors que poden influir en la seva inclusió a l'aula i d'acord amb la literatura vigent.

Objectius específics:

1. Explorar la visió del professorat d'educació primària envers la inclusió de temàtiques LGBTIQ+, així com la seva importància i la predisposició docent per incloure-les a la pràctica educativa.
 - ❖ És rellevant per al professorat de primària tractar temàtiques LGBTIQ+ a l'aula quant al desenvolupament de l'alumnat?
 - ❖ Presenten la voluntat d'abordar-les i treballar-les en la seva tasca docent?
2. Examinar les concepcions docents sobre l'efecte de la inclusió de la diversitat LGBTIQ+, o de la seva absència, en relació amb l'alumnat de primària i el seu benestar emocional i social, especialment quant als alumnes els quals no encaixen en la narrativa heteronormativa.
 - ❖ Quines conseqüències implica la inclusió de la diversitat LGBTIQ+ en l'alumnat de primària? I la seva manca?
3. Investigar les percepcions del professorat de primària en referència amb la seva capacitat d'abordar temàtiques LGBTIQ+ a l'aula, considerant la formació i el suport com a factors condicionants.
 - ❖ Se sent el professorat preparat per fer front a aquestes temàtiques a l'aula?
 - ❖ Consideren que tenen prou suport i les eines per fer-ho adequadament?

Metodologia i tècniques de la recollida d'informació i l'anàlisi de les dades

A continuació es detallen els instruments, les tècniques i el procés que s'ha seguit per analitzar les dades obtingudes en la metodologia del treball amb l'objectiu de donar resposta als objectius i preguntes d'aquest.

Taula 1*Organització metodològica del treball.*

Limitacions en la Inclusió de Matèries LGBTQ+ a l'aula: Percepcions docents a l'etapa de l'educació primària.		
Objectiu general: Analitzar les inquietuds i les preocupacions del professorat de primària envers el tractament de la identitat de gènere i l'orientació afectivosexual, tot examinant els factors que poden influir en la seva inclusió a l'aula i d'acord amb la literatura vigent.		
Objectius	Preguntes de recerca	Instruments i procediment de recollida de dades
Objectiu específic 1: Explorar la visió del professorat d'educació primària envers la inclusió de temàtiques LGBTQ+, així com la seva importància i la predisposició docent per incloure-les a la pràctica educativa.	1.1. És rellevant per al professorat de primària tractar temàtiques LGBTQ+ a l'aula quant al desenvolupament de l'alumnat? 1.2. Presenten la voluntat d'abordar-les i treballar-les en la seva tasca docent?	Entrevistes semiestructurades Qüestionaris
Objectiu específic 2: Examinar les concepcions docents sobre l'efecte de la inclusió de la diversitat LGBTQ+, o de la seva absència, en relació amb l'alumnat de primària i el seu benestar emocional i social, especialment, quant als alumnes els quals no encaixen en la narrativa heteronormativa.	2.1. Quines conseqüències implica la inclusió de la diversitat LGBTQ+ en l'alumnat de primària? I la seva manca?	Entrevistes semiestructurades Qüestionaris
Objectiu específic 3: Investigar les percepcions del professorat de primària en referència amb la seva capacitat d'abordar temàtiques	3.1. Se sent el professorat preparat per fer front a aquestes temàtiques a l'aula?	Entrevistes semiestructurades

LGBTIQ+ a l'aula, considerant la formació i el suport com a factors condicionants.	3.2. Consideren que tenen prou suport i les eines per fer-ho adequadament?	Qüestionaris
--	--	--------------

Context i participants

En primer lloc, pel que fa a la mostra emprada en la metodologia del treball, aquesta ha estat de conveniència i formada per les següents docents:

Taula 2

Descripció de la mostra entrevistada.

Codi docent	Tasca docent	Formació	Anys d'experiència	Codi escola	Titularitat de l'escola
A	Mestra d'anglès	Grau primària (anglès), grau filologia anglesa i postgrau CLIL	1-2	Oceà	Pública
B	Mestra d'anglès	Grau primària (anglès)	+25	Oceà	Pública
C	Tutora primària	Grau primària (anglès)	8-10	Oceà	Pública
D	Tutora primària	Grau infantil i primària (educació inclusiva, audició i llenguatge) i màster en psicopedagogia	13	Riu	Pública
E	Tutora primària	Grau primària (anglès)	5	Oceà	Pública
F	Directora	Grau primària (educació especial) grau pedagogia, grau logopèdia.	+15	Mar	Concertada
G	Tutora primària	Grau primària, màster en psicopedagogia	7	Oceà	Pública
H	Tutora infantil	Grau infantil i primària, psicopedagoga	20	Oceà	Pública
I	Cap d'estudis	Grau primària (educació física)	8	Oceà	Pública
J	Mestra d'anglès	Grau infantil i primària (música)	30	Oceà	Pública

Les mestres formen part de tres escoles diferents (2 públiques i 1 concertada), sent 8 docents de la mateixa escola pública, mentre que les mestres D i F, formen part d'altres escoles, una pública i l'altra concertada, respectivament.

Segons les docents entrevistades, pel que fa al context de les escoles, l'escola pública Ocea presenta un nivell socioeconòmic mitjà/mitjà-alt, d'acord amb el seu barri, Sant Andreu. En aquest sentit, també destaca enfront d'altres escoles públiques del seu voltant. Hi ha una poca presència de famílies amb dificultats econòmiques o problemàtiques socials, una alta implicació familiar i un notable respecte en la relació família-escola, malgrat l'augment de la conflictivitat. Finalment, hi ha certa diversitat cultural i religiosa, però poc marcada i més limitada en comparació amb altres contextos escolars.

Quant a l'escola pública Riu, situada al barri de les corts, aquesta presenta un nivell socioeconòmic mitjà-alt. Hi ha molta diversitat de famílies, tant pel que fa a les nacionalitats, com les feines, entre d'altres i l'entorn escolar és bastant obert, plural i tolerant.

Finalment, l'escola concertada Mar destaca per tenir perfil socioeconòmic molt variat, al voltant de la mitjana, tot i que s'ha notat una davallada en la renda per família. Així mateix, hi ha una elevada i rica diversitat cultural, religiosa i d'orígens. També, han percebut un augment en les necessitats econòmiques i educatives de les famílies.

Per acabar, cal mencionar que encara que aquests són els contextos actuals de les participants, aquestes roten considerablement entre escoles i han viscut moltes altres realitats en contextos totalment diferents. Per tant, les seves percepcions i les exposicions de les seves idees estan també influenciades per un bagatge molt divers d'escoles i contextos, fet a tenir en compte.

Tècniques i instruments de recollida de dades

Pel fet que aquest treball pretén investigar les preocupacions i limitacions docents envers la inclusió de temàtiques LGBTIQ+ a primària, la principal tècnica de recollida de dades ha estat l'entrevista. En total, s'han fet 10 entrevistes semiestructurades d'una mitjana aproximada de 25 minuts a mestres de diversos contextos, càrrecs i experiència per a obtenir una comprensió més significativa i representativa de la realitat. S'ha emprat un guió d'entrevista com a instrument per facilitar la realització d'aquestes, tot i que també s'han fet preguntes espontànies d'acord amb la situació i els objectius de recerca. Altrament, l'instrument que s'ha fet servir per enregistrar-les ha estat el mòbil, que s'ha utilitzat com a gravadora d'àudio. Més endavant, s'han transcrit amb l'ús de l'eina de transcripció de Softcatalà (Softcatalà, s. d.) i

revisat posteriorment. Igualment, s'han fet un total de 15 enquestes amb preguntes tancades i obertes. S'han dut a terme en format en línia i en paper, sent la majoria d'aquestes en paper per a garantir un desenvolupament més exhaustiu de les opinions en les respostes obertes. Com a instrument, s'ha utilitzat el mateix formulari en les dues versions, la digital i la física. Així doncs, s'ha emprat un disseny convergent paral·lel, fent servir tècniques tant qualitatives, com quantitatives, per a triangular els resultats i aconseguir una visió més fiable i global. Tot i això, es tracta d'una mostra de conveniència, fet que manifesta unes limitacions que cal acceptar pel que fa als resultats.

Procediment de recollida de dades

Per recollir les dades d'aquest estudi, s'ha contactat amb diversos centres i professionals de conveniència:

En primer lloc, quant a l'escola Oceà, el contacte ha estat molt directe i proper pel fet que es tracta de l'escola on s'estan fent actualment pràctiques. Per tal causa, ha estat molt més fàcil aconseguir participants d'aquesta escola, fet que ha donat com a resultat una major ràtio de participants d'aquest centre. D'altra banda, no hi ha hagut cap contacte amb l'escola Riu, sinó que s'ha contactat directament amb la docent entrevistada gràcies a una relació prèvia de tutora-estudiant de pràctiques, en una altra escola diferent. Finalment, a l'escola Mar es va ser alumne a l'etapa de primària i es va contactar via e-mail per concertar una entrevista presencial. Totes les entrevistes han estat presencials excepte la de l'escola Riu, que es va dur a terme per videotrucada. En cada entrevista, es va demanar el consentiment per fer aquestes i es va explicar que en qualsevol moment podien retirar-lo. També, es va explicitar que les dades obtingudes són confidencials.

En relació amb les enquestes, com s'ha especificat amb anterioritat, s'han fet tant en físic (paper), com en línia (Google Forms), ja que donar-les en persona ha contribuït que més mestres les responguin detalladament. Doncs, l'escola Oceà ha sigut el centre en què s'han fet totes les enquestes en paper, mentre que també s'han enviat en versió digital a l'escola Mar, l'escola Onada (popular per treballar la diversitat LGBTIQ+) i a altre professorat. Posteriorment, les dades d'aquestes dues enquestes s'han ajuntat per analitzar-les. Convé mencionar que tant a les físiques, com pel que fa a les digitals, s'ha expressat en tot moment que les dades són confidencials.

Anàlisi de les dades

Per analitzar les dades s'ha emprat una metodologia d'investigació mixta, combinant tècniques qualitatives i quantitatives. El mètode ha estat inductiu, de manera que a partir de casos i concepcions particulars s'ha arribat a conclusions generals. D'aquesta forma, pel que fa a les entrevistes s'ha fet una anàlisi temàtica de la informació d'aquestes, seguint un procés de codificació de dimensions o categories temàtiques i diverses subdimensions que s'han detectat. Cada color representa el color emprat per codificar les entrevistes i el guió de l'entrevista, la codificació i els consentiments estan disponibles als annexos ([Vegeu Annex 1](#)). Respecte a les enquestes, els resultats de les respostes obertes s'han analitzat d'acord amb la codificació de les entrevistes i les conclusions extretes d'aquestes. Per altra banda, les altres dades s'han analitzat quantitativament i contrastat amb la part qualitativa de les enquestes.

Presentació dels resultats

Els resultats obtinguts han estat conformatats pels descobriments de les enquestes i les entrevistes semiestructurades. Aquestes últimes impliquen una molt major rellevància quant als resultats, ja que encara que l'enfocament ha sigut mixt, la perspectiva qualitativa ha sigut molt més detallada. Així mateix, els resultats s'han organitzat d'acord amb els objectius i proporcionant fragments per contextualitzar-los ([Vegeu Annex 2](#)). A causa de la llarga duració de les entrevistes, als annexos es pot trobar una selecció més àmplia de fragments, l'enquesta sencera i la transcripció de les entrevistes en format digital ([Vegeu Annex 3](#) i [Annex 4](#)).

Pel que fa al primer objectiu específic, "Explorar la visió del professorat d'educació primària envers la inclusió de temàtiques LGBTIQ+, així com la seva importància i la predisposició docent per incloure-les a la pràctica educativa.", es destaquen les següents dimensions:

En relació amb la dimensió "Visió i importància", s'ha observat que la major part del professorat participant considera que és essencial incloure aquests temes a primària pel valor educatiu i social que representa treballar temes LGBTIQ+ a l'aula. En aquest sentit, declaren que la seva funció és visibilitzar aquesta diversitat enriquidora i que es tracta d'una necessitat social que s'ha de satisfer per evitar conseqüències negatives en el benestar de l'alumnat i contribuir a constituir individus tolerants i respectuosos.

A la dimensió "Predisposició docent, de centre i suport disponible", les mestres manifesten també que tenen la voluntat d'incloure temes LGBTIQ+ a l'aula i que els agradaria formar-se per ser més competents a l'hora de realitzar aquesta inclusió. Igualment, consideren que els

equips directius, generalment, no serien un obstacle pel que fa a aquesta inclusió i que de fet, rebrien suport per part d'aquests, encara que tampoc demostrarien una gran iniciativa i proactivitat. Finalment, quant al suport institucional, van comentar que encara que ara tenen un currículum que defensa el tractament d'aquests temes, moltes vegades no es dona l'espai per fer-ho i aquest suport no va més enllà. A continuació, es presenta una selecció d'exemples que ho demostren:

1. Visió i importància

1.1. Responsabilitat docent

“És important des que som ben petits... és una cosa que hi és a la societat i que s’ha de normalitzar... la nostra funció és que els alumnes ho vegin amb total normalitat.” (Mestra C)

“Perquè és part de qui som, és entendre i conviure amb la societat a la qual estem... hem de tractar aquestes temàtiques perquè és vital, igual que tractem les diferències del color de la pell perquè després no hi hagi altres problemàtiques... treballar respecte, tolerància, és bàsic, és vital.” (Mestra E)

1.2. Necessitat social

“Molt (important), perquè al final és on comencen a fer vincles i relacions i és important que entenguin que no és un inconvenient... Han d’entendre les diferents realitats.” (Mestre A)

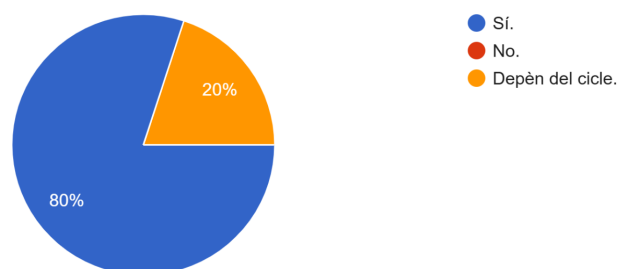
“Si no es tracta es veu com una cosa que no és natural... han de veure aquesta naturalitat.” (Mestra B)

En relació amb l'enquesta realitzada, la gran majoria (80%) destaca també aquesta importància, encara que el 20% del professorat enquestat expressa que depèn del cicle.

Figura 1

Importància de la inclusió sobre la diversitat afectivosexual i de gènere a primària.

7. Consideres important incloure continguts relacionats amb la diversitat afectivosexual i de gènere a primària?
15 respuestas

Nota. Més endavant s’aprofundirà quant a la resposta “Depèn del cicle”.

2. Predisposició docent, de centre i suport disponible

2.1. Voluntat docent d'incloure aquesta diversitat

"Hem de treballar la inclusió en tots els seus aspectes... mai deixaré de treballar-la." (Mestra E)

"És un tema que des de fa anys l'estem introduint... els nens ens ho demanen." (Mestra F)

2.2. Voluntat de formar-se

"Em sento motivada per aprendre i per continuar formant-me i buscant recursos." (Mestra F)

"Perquè al final jo he pagat aquesta formació, que tampoc és increïble." (Mestra G)

2.3. Suport institucional i de centre

"Cada cop hi ha més centres que accepten treballar això... el Departament cada cop aproxima més els docents a cursos per treballar tot el tema de l'LGBTI." (Mestra D)

"Quan saps que des de baix, de direcció, et recolzaran i que també tenim un currículum que ens recolza, anem més tranquils, perquè tenim aquesta justificació." (Mestra G)

Quant al segon objectiu específic, "Examinar les concepcions docents sobre l'efecte de la inclusió de la diversitat LGBTIQ+, o de la seva absència, en relació amb l'alumnat de primària i el seu benestar emocional i social, especialment, quant als alumnes els quals no encaixen en la narrativa heteronormativa.", s'ha considerat la següent dimensió:

A la dimensió "Efectes de la inclusió i de la seva manca" s'han trobat tant efectes positius, com conseqüències nocives que comporta la seva manca. En primer lloc, les mestres han expressat que la inclusió d'aquestes temàtiques promou la normalització d'aquest col·lectiu, el respecte i la tolerància, fet que contribueix a la prevenció de l'assetjament escolar cap a aquest alumnat divers i, per tant, millora la convivència a l'escola. Així doncs, manifesten que tot això contribueix al benestar dels infants. En canvi, s'ha observat que la falta d'un tractament de temes LGBTIQ+ a l'escola pot portar a discriminacions i actituds poc tolerants per raons de diversitat de gènere i afectivosexuals. A més, han explicat que això pot propiciar sentiments de baixa autoestima, patiment, invisibilització i inseguretat.

3. Efectes de la inclusió i de la seva manca

3.1. Positius

3.1.1. Tolerància, convivència, normalització i prevenció de l'assetjament

"Que la resta de companys entenguin que hi ha realitats diferents de la seva i això fa que no riguis a determinades conductes. El tema de l'assetjament, una mica la prevenció." (Mestra F)

"Que siguin persones més tolerants amb la diversitat, més respectuoses, que siguin capaces de créixer en un entorn plural." (Mestra J)

3.1.2. Benestar dels infants

“La seguretat de l’alumne. El fet de sentir-se, ara entenc el que em passa... trobar el seu lloc, que a vegades se senten molt perduts.” (Mestra F)

“A nivell d’autoestima pròpia, tenen una autoestima, crec, que és més sana perquè entendran que hi ha diverses opcions que no s’han de reprimir.” (Mestra J)

3.2. Negatius

3.2.1. Discriminació i intolerància

“No tenir la informació sempre ha de ser negatiu perquè pot implicar que no tinguis aquesta visió oberta, aquesta mentalitat oberta i que no respectis les diferències.” (Mestra B)

“Fòbia, molts problemes en el futur de no tolerància. És que trobo que si no ho fem estem enviant canalla molt poc tolerant cap a una societat en el futur... ja viuen en aquest món, ja tenen relació. De fet, no cal esperar al futur, ja ara, si no treballes en aquesta temàtica, els nens poden ser molt cruels... Per tant, si no ho treballem ara, estem creant nens intolerants, homòfobs.” (Mestra E)

3.2.2. Patiment, baixa autoestima, invisibilització i inseguretat.

“No treballar-ho és no aproximar als infants a la realitat, no anticipar informacions i tancar-los a una realitat amb la qual coexisteixen. Els fem viure una realitat que no és la seva.” (Mestra D)

“Si també tens alumnes que potser no s’identifiquen amb el gènere que tenen o són nens i nenes homosexuals els hi costarà obrir-se, pensaran que tenen alguna cosa dolenta o que no són igual que els altres.” (Mestra G)

Respecte al tercer objectiu específic, “Investigar les percepcions del professorat de primària en referència amb la seva capacitat d’abordar temàtiques LGBTIQ+ a l’aula, considerant la formació i el suport com a factors condicionants.”, s’ha emprat la següent dimensió per donar resposta a aquest:

A la dimensió “Formació i capacitat en matèria LGBTIQ+”, les docents comenten que, excepte alguns casos, se senten poc preparades i que no estan formades específicament en matèries LGBTIQ+. La major part de la seva preparació és personal, sigui per interès o sigui per proximitat amb la causa, però encara i així, consideren que hi ha un gran marge de millora pel que fa a la seva capacitat de fer front a aquestes necessitats de l’aula. No obstant això, destaquen la importància de rebre formació específica per solucionar aquesta problemàtica.

4. Formació i capacitat en matèria LGBTIQ+

4.1. Formació inicial i continua

“Jo he fet formacions LGBTI+... I ara sí que tinc més informació, però ja t'he dit que aquest juliol jo faig un curs d'aquest tema, perquè a vegades refrescar coses, nous coneixements, són avantatges que t'ajuden.” (Mestra D)

“Doncs, jo vaig anar a xerrades sobre la identitat de gènere, contes i això, per poder acompanyar a la meva filla.” (Mestra H)

4.2. Preparació personal

“Jo crec que podria estar capacitada, però formada ja et dic jo que no.” (Mestra B)

“Soc mare d'un noi trans... a mi em toca i tinc certes nocions.” (Mestra I)

Finalment, pel que fa a l'objectiu general “Analitzar les inquietuds i les preocupacions del professorat de primària envers el tractament de la identitat de gènere i l'orientació afectivosexual, tot examinant els factors que poden influir en la seva inclusió a l'aula i d'acord amb la literatura vigent.”, totes les dimensions han contribuït en la seva resolució, però en especial la següent, que també evidencia les mancances trobades pel que fa als objectius 1 i 3 amb més detall.

La dimensió en qüestió consisteix en els “Factors condicionants i influents” envers la inclusió de temàtiques LGBTIQ+ a l'aula de primària, de manera que les mestres entrevistades, junt amb l'enquesta, han mencionat diversos factors que dificulten aquesta inclusió.

5. Factors condicionants i influents

5.1. Manca de suport del centre i institucional

Per començar, s'ha observat que, malgrat que en línies generals les direccions de les escoles donen suport a aquesta inclusió, és possible que direccions més tancades siguin més reticents. Així mateix, com s'ha mencionat anteriorment, també hi ha una manca de suport en relació amb els recursos i l'acompanyament que rep el professorat. Segons comenten, el suport institucional que reben és més aviat anecdòtic i sense una convicció real.

“Ho posa en el nou currículum, però després no dona les facilitats (el Departament)... quan hi ha hagut casos així, del Departament no ha vingut ningú.” (Mestra B).

“Crec que falta una mica més d'acompanyament... si com a suport et refereixes a persones que ens guïïn i que ens ajudin, no tenim suport.” (Mestra C)

5.2. Rol i paper docent

Altrament, es menciona que és molt difícil treballar la diversitat transversalment, ja que segons el rol docent resulta complicat introduir els temes i no es proporciona ni l'espai ni el moment.

“Quan he sigut mestra d’anglès m’ha costat més perquè el temari és molt més tancat... llavors si no ets tutora, poca cosa pots fer.” (Mestra E)

“Ho vaig treballar bastant més quan era tutora que ara que soc especialista d’anglès, perquè sento que el tema que dono em limita més.” (Mestra J)

5.3. Tipologia de centre

El tipus de centre pot ser un factor determinant quant a aquest tractament, ja que escoles catòliques concertades i conservadores no proporcionen espais on treballar això, segons esmenten les docents.

“Les escoles catòliques o les escoles concertades catòliques, jo crec que no afavoriran el tractament d’aquest tema.” (Mestra B)

“Hi ha escoles conservadores, molt religioses, que aquests temes no es tracten ni es tractaran mai.” (Mestra D)

5.4. Manca de voluntat

També destaquen una manca de voluntat en part del professorat, criticant que no tothom té la iniciativa i motivació per implementar continguts LGBTIQ+ a la tasca docent, en algunes ocasions a causa d’ignorància o desafecció, i en altres per por a possibles reaccions de les famílies.

“O tens tu la voluntat individual... o sinó el Departament no ho ofereix això als docents.” (Mestra B)

“Hi hauria mestres que diguessin ‘no em vull atrevir, no ho vull fer’... jo crec que hi ha mestres que en veure això diuen, prefereixo no fer-ho...” (Mestra E)

5.5. Reaccions de les famílies

Totes les docents coincideixen en el fet que és possible que les famílies presentin queixes pel fet de tractar temes LGBTIQ+ a l’aula. Així doncs, resulta una preocupació per a les entrevistades, com també succeeix a les enquestes, on un 73,3% expressa que creu que és possible que hi hagi reaccions negatives. Paradoxalment, la majoria de les persones participants, amb un 46,7%, mai ha experimentat resistències per part de les famílies i a les entrevistes no creuen que aquestes reaccions esdevinguin en la seva escola, però sí en altres contextos.

“Però sempre et planteges, què passaria si una família amb pensaments una mica retrògrads no els sembla bé... és una pena que hem d’estar pensant per on ens buscaran les pessigolles... Ens cohibim com a mestres.” (Mestra A)

“Hi ha moltes famílies que no estan d’acord... que es queixen de com es pot fer un projecte de diversitat familiar... a vegades tens la por que coneguin aquesta informació teva per poder fer-te passar algun mal moment... doncs com a vegades passen aquestes coses... pots tenir el patiment, el rebuig o bé per part d’un infant o bé per part d’una família.” (Mestra D)

Figura 2

Preocupació del professorat per les possibles reaccions familiars envers la inclusió LGBTIQ+.

10. Et preocupen les reaccions de les famílies pel fet de tractar temàtiques LGBTIQ+?

15 respuestas

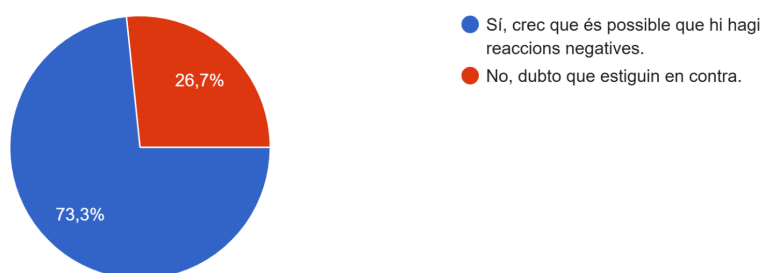
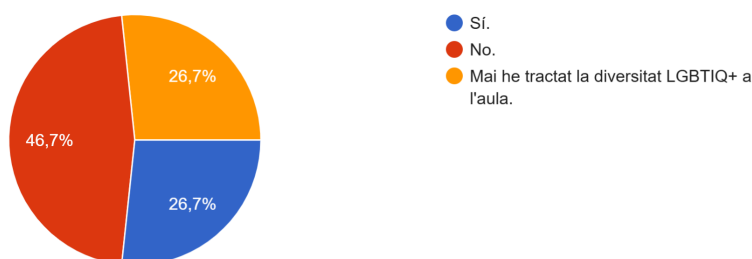

Figura 3

Experiències docents de resistències envers la inclusió LGBTIQ+ per part de les famílies.

11. Has experimentat en alguna ocasió resistències per part de famílies a l'hora d'incloure aquests continguts LGBTIQ+?

15 respuestas

5.5.1. Perfil cultural, socioeconòmic i religiós

Doncs, el conjunt de participants ressaltava que hi ha contextos que en els que resulta més complicat introduir temàtiques LGBTIQ+ com poden ser barris menys afavorits (o més rics i elitistes segons comenta una entrevistada), les cultures presents a l’escola i la religiositat de les famílies. D’aquesta manera, s’assevera que aquelles famílies que tenen menys contacte amb aquestes realitats, que tenen aquestes temàtiques menys treballades o que, fins i tot, són percebudes com a negatives, poden suposar un obstacle en la inclusió LGBTIQ+ a la primària.

“Mira, normalment, les famílies que han generat crítiques negatives són cultures molt diferents de la nostra o religioses, molt religioses... jo crec que el tema cultural i el tema religiós marquen molt l’acceptació d’aquest col·lectiu... en molts països és un delictes.” (Mestra D)

“Els barris on hi ha més pobresa acostumen a ser barris amb més varietat social i de països en els quals potser aquestes temàtiques no estan tant treballades o no són gens acceptades... el factor socioeconòmic pot dificultar molt.” (Mestra E)

“Jo crec que tot aquest tema té molt a veure amb la diversitat cultural de les persones. No dic d'ètnies, sinó de la teva formació de personalitat... del que tu creus que és correcte... depèn molt de les experiències que la gent hagi viscut, si són persones que mai han tingut casos a prop o familiars o amics, llavors costa una mica d'introduir.” (Mestra H)

5.6. Manca de formació

Així mateix, un dels factors clau que emergeix de les respostes és la falta de formació específica LGBTIQ+. Pel que fa al panorama de Catalunya, es manifesta que el professorat no té prou formació per atendre a les necessitats que poden sorgir en alumnes del col·lectiu, per fer front a discriminacions i per naturalitzar i aproximar aquesta realitat diversa a les aules. Els casos de docents amb formació són puntuals i limitats i en nombroses ocasions la formació és insuficient. De fet, el 60% de les respostes a l'enquesta afirmen que mai han rebut formació en diversitat afectivosexual i de gènere i alhora expressen que se senten amb una preparació limitada o en un punt intermedi. D'aquesta forma, coincideixen en aquesta necessitat de formació docent i en el fet que hauria de començar des de la formació inicial i mantenir-se a la contínua amb un augment del suport del Departament.

“No estem formats... jo no em veig formada per abordar un tema d'una transició o d'assetjament, homosexualitat o el que sigui. No se'ns ha format.” (Mestra A)

“La gent encara no està preparada per treballar aquest tema... potser no estic del tot formada o no m'he especialitzat en el tema... em falta rodatge, em falta conèixer més.” (Mestra C)

Figura 4

Formació específica docent en matèria LGBTIQ+.

6. Has rebut formació específica sobre diversitat afectivosexual i de gènere (LGBTIQ+) durant la teva formació inicial o contínua?

15 respuestas

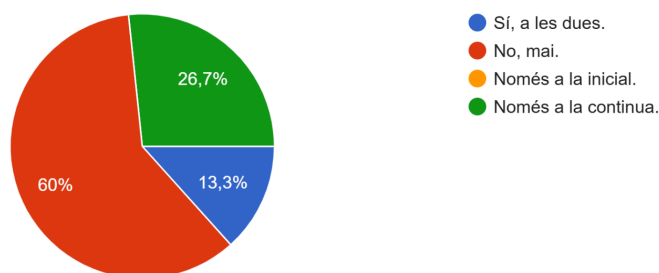
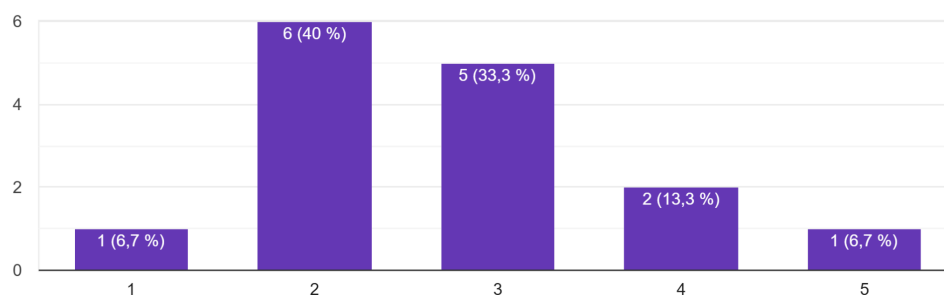

Figura 5

Percepció docent de la preparació personal per tractar temàtiques LGBTIQ+ a l'aula.

9. Com de preparat/ada et sents per tractar temàtiques LGBTIQ+ a l'aula?

15 respuestas

Nota. L'extrem esquerre equival a "Necessito molta més formació en la matèria" i l'extrem dreta equival a "Estic totalment format/ada per introduir-les a l'aula".

5.7. Manca de temps

Malgrat que comenten que el nou currículum ara incorpora aquesta diversitat, també esmenten que com està integrada a partir d'un eix molt transversal, resulta complicat trobar el temps i l'espai per tractar-la a l'aula i que la falta de concreció de vegades fa que el professorat ho trobi més prescindible.

"El temps que tenim per treballar moltes coses que se'ns exigeix... jo intento fer-ho a moments naturals de l'aula... al currículum tampoc ja no tenim espai. Anem tan ofegats de tantes coses que crec que ho deixem com a última prioritat." (Mestra C)

"La falta d'hores... els projectes venen marcats i les hores són les que són." (Mestra E)

5.8. Preconcepcions i postures docents

Finalment, es menciona que hi ha personal docent més reticent i poc predisposat a l'hora de tractar temàtiques LGBTIQ+ a l'aula a causa de les seves concepcions personals. Concretament, el professorat que va contestar a les enquestes que trobaven més apropiat incloure continguts LGBTIQ+ a la tasca docent en segons quins cicles, va expressar que el cicle superior és el més adequat. A més, en els comentaris oberts van explicar que en realitat consideraven que no era apropiat fer apologia a l'aula.

"Hi ha de tot i potser et trobaràs algun mestre que diu, que fa alguna cara o que fa algun comentari." (Mestra E)

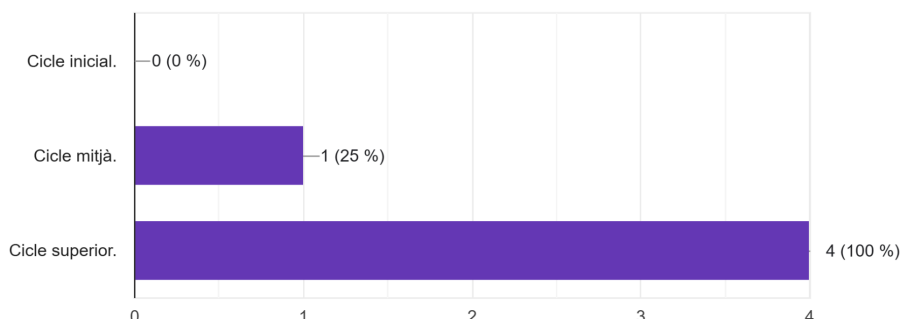
"També influeix la manera de pensar del professorat. Depèn del tutor que hi hagi davant." (Mestra G)

Figura 6

Cicle educatiu considerat adequat per al tractament de temàtiques LGBTIQ+.

7.1. Si has contestat “Depèn del cicle”, a quin cicle/s ho trobes apropiat? (Pots escollir-ne més d'una resposta a la vegada)

4 respuestas

En aquest sentit, una part manifesta que a partir de cicle superior resultaria adequat incloure continguts LGBTIQ+ a l'aula i no ho troben del tot apropiat com a temàtica per a primària com es pot observar en les respostes obertes de l'enquesta.

“Realment, no em sembla un temari adient per aprofundir a Primària. Crec que a Cicle Superior es pot obrir el temari, puntualment, de l'homosexualitat i bisexualitat com a identitats sexuals, i poca cosa més. Passar més enllà significaria deixar de banda el tractament de temari i contingut essencial per fer apologia i política a l'aula, més que no pas treballar valors de respecte.” (Enquestat 5)

“A primària són massa petits per tractar aquests temes, que pot portar a confusions innecessàries. Respecte per tothom és la paraula, tampoc cal fer apologia.” (Enquestada 13)

Malgrat aquestes respostes, altres respostes obertes de l'enquesta i les gràfiques afirmen la seva importància i necessitat.

6. Pràctiques, estratègies i vies d'inclusió

S'ha fet també un recull de pràctiques, estratègies i vies d'inclusió pel fet que es considera que pot ser molt enriquidor de cara a formular propostes de millora i bones pràctiques per solucionar i disminuir els efectes negatius que condicionen aquesta inclusió ([Vegeu Annex 5](#)).

7. Vivències personals

Aquesta dimensió contribueix a la resolució de tots els objectius perquè les vivències personals han proporcionat contextos i situacions reals que exemplifiquen les postures docents presentades. Als annexos es troba un resum i els fragments més rellevants de les vivències i les experiències. Les reflexions personals de les enquestes estan igualment als annexos. Es recomana veure aquestes per arribar a una major comprensió del treball ([Vegeu Annex 6](#)).

Discussió dels resultats

Les autores i els autors del marc teòric parteixen amb la idea que el professorat té por o desconfiança a l'hora d'incloure temàtiques LGBTIQ+ a l'aula per les possibles reaccions de les famílies (Harris et al., 2024; Hermann-Wilmarth & Ryan, 2018; Meyer et al., 2018; Thein, 2013; Ullman & Ferfolja, 2016). D'aquesta forma, a la metodologia s'han observat diversos factors que limiten la inclusió de temàtiques LGBTIQ+ a les aules de primària, incloent-ne les anteriors pors docents a les reaccions familiars. Així doncs, s'han detectat com a factors limitants i, d'acord amb el marc teòric, la manca de formació (Clark, 2010; Johnson, 2024; Sondag et al., 2020; Swanson & Gettinger, 2016; Tsekouras & Anagnostaki, 2023), la falta de suport institucional (Carlile, 2019; Glazzard & Stones, 2021), la desafecció docent pel que fa a aquesta inclusió (Glazzard & Stones, 2021), encara que no és habitual (Harris et al. 2024; Meyer et al., 2018), la falta de temps (Sondag et al., 2020; Swanson & Gettinger, 2016) i la religió (Gegenfurtner & Gebhardt, 2017). En aquesta línia, s'han identificat altres factors que no s'han detectat a les recerques que han fonamentat aquest treball com serien les següents (Vegeu Annex 7):

En primer lloc, el rol o paper docent és un factor que limita considerablement la inclusió de matèries LGBTIQ+ pel fet que s'ha expressat als resultats que a les especialitats docents hi ha una major dificultat a l'hora de tractar aquests temes a causa del temari, que representa que és molt més tancat i específic. D'aquesta forma, hi ha més facilitats per incloure aquesta diversitat si s'és tutora o tutor en comparació amb l'ensenyament de matèries més específiques com anglès, música o educació física. En aquest paper docent, resulta més complicat trobar un espai per a la inclusió, fet que pot contribuir a treballar temàtiques LGBTIQ+ de manera puntual i anecdòtica, en contraposició amb un treball transversal amb l'objectiu de garantir una aproximació eficaç a aquesta realitat.

Per altra banda, cal mencionar que tot i que no es comenta específicament la tipologia de centre com a factor limitant a la bibliografia, realment les entrevistades han destacat aquest factor en relació amb els centres religiosos. Per tant, s'entén que la religiositat comentada pels autors i autores és l'element condicionant en la tipologia de centre i, possiblement, la titularitat concertada en un centre amb aquesta orientació educativa pot implicar encara més limitacions per les possibles represàlies que es poden patir per part de la direcció, com es pot observar en el cas de l'entrevistada D, que la van acomiadar per la seva orientació afectivosexual.

Igualment, en relació amb les famílies, s'ha observat que el context socioeconòmic pot influir molt en les percepcions docents pel que fa a les seves expectatives de suport o crítica en el

tractament del col·lectiu LGBTIQ+ a l'aula. Partint d'aquesta idea, part del professorat participant creu que en un context de barri més desafavorit i amb menys oportunitats resultaria més complex incloure aquesta diversitat sense cap mena de reacció familiar negativa. Aquesta concepció succeeix perquè lliguen aquest tipus de contextos amb una ràtio més elevada de diversitat d'orígens i cultures. Considerant això, l'últim factor condicionat que s'ha destacat ha estat la diversitat cultural. S'ha manifestat reiteradament que cultures diferents de la catalana i l'espanyola, les quals poden divergir en pensament amb aquestes, potser no tenen tant treballades aquestes temàtiques o són fins i tot greus. Segons Nordmarken (2023), la construcció de la identitat és un procés racialitzat. L'accés desigual als discursos sobre la identitat de gènere contribueix a fer que diversos individus puguin experimentar i teoritzar sobre la seva pròpia identitat, mentre que altres contextos tenen més limitacions. En aquest sentit, sembla que les entrevistades associen aquests contextos amb una presència més limitada d'aquestes narratives i, en conseqüència, amb postures adverses cap al col·lectiu LGBTIQ+, tot i que caldria investigar la veracitat d'aquesta vinculació.

Per tant, una gran part de les persones participants creuen que aquestes diferències culturals poden comportar reaccions negatives pel fet d'estar ferint unes sensibilitats determinades. Tanmateix, resulta fonamental comentar que quan s'ha fet referència a la diversitat cultural, s'ha relacionat en la majoria dels casos amb la religió, mencionant que aquelles cultures molt més religioses seran possiblement les més reticents a l'hora d'acceptar la inclusió LGBTIQ+ a l'aula. Això té relació amb el que comentaven Gegenfurtner i Gebhardt (2017), que destacaven la religió com un factor determinant pel que fa a aquestes visions més tradicionals i dogmàtiques. Aleshores, llevat de limitades excepcions, quan les docents han mencionat la diversitat cultural escolar com una limitació, també han fet referència al fet que l'origen i l'ètnia de les famílies poden suposar un obstacle a l'hora d'incloure al col·lectiu. Ara bé, cal contextualitzar aquests prejudicis amb el que pot ser o no la realitat.

Per començar, com esmenta l'estudi de Desmet et al. (2017), malgrat que la identitat ètnica actua com un predictor dels valors culturals, la variabilitat cultural intragrupal és àmpliament superior a la variabilitat entre grups. Aquest plantejament presenta que dins d'un mateix grup ètnic o cultural pot haver-hi el mateix o més pluralisme cultural que entre grups. Per tant, no sembla raonable anticipar unes reaccions determinades pel fet de formar d'una ètnia o cultura diferent, ja que no s'hauria de caure en visions essencialistes de les cultures com a conjunts homogenis. Aquestes generalitzacions pel que fa a cultures específiques poden contribuir a la

seva estigmatització, ja que les redueixen a unes preconcepcions que no reflecteixen necessàriament la diversitat de pensaments i actituds d'aquestes.

Finalment, convé assenyalar que com asseveren (Carlile, 2019; Harris et al., 2024; Hermann-Wilmarth & Ryan, 2018; Meyer et al., 2018; Thein, 2013; Ullman & Ferfolja, 2016) les pors i preocupacions docents pel que fa a les resistències familiars no mostren una correlació sistemàtica i sovint consisteixen en pors injustificades que no són representatives de les postures familiars reals. Per aquesta raó, resulta indispensable actuar amb determinació i dur a terme aquesta inclusió sense anticipar uns suposats obstacles que, habitualment, no arriben a representar un problema per al professorat. Sobretot, considerant els beneficis de la seva inclusió, especialment envers l'alumnat LGBTIQ+ (Gegenfurtner i Gebhardt, 2017).

Implicacions educatives

Considerant els diversos efectes negatius que pot implicar la manca d'inclusió LGBTIQ+ a l'escola, especialment envers l'alumnat poc heteronormatiu, resulta fonamental adquirir consciència quant a la importància d'incloure aquesta diversitat a l'aula. Per aquest motiu, convé presentar un recull de bones pràctiques i propostes de millora de cara a solucionar els factors que limiten la inclusió de la diversitat de gènere i afectivosexual a la primària. S'han tingut en compte les idees de les mestres i de les enquestes per tal d'elaborar unes indicacions fonamentades (Vegeu Annex 5).

En primer lloc, és important trobar diversos materials, activitats i recursos que, encara que no tractin de manera directa les temàtiques LGBTIQ+, presentin un enfocament atent i inclusiu amb la diversitat de gèneres i orientacions afectivosexuals que existeixen per tal d'oferir models representatius de la realitat. Fer això contribueix a la visibilització d'altres realitats que no són les hegemòniques i, per tant, a la seva normalització des d'una edat primerenca. És a dir, no tractar la diversitat com quelcom llunyà, sinó com una realitat propera i que els envolta.

D'altra banda, és essencial reformular la vida de l'escola i la pràctica educativa d'acord amb aquesta diversitat, sense deixar-la de banda i ignorar-la. Això, bàsicament, consisteix a no només proveir a l'alumnat d'aquesta diversitat de models, sinó que també cal trencar amb aquelles pràctiques i elements estructurals de l'escola que reforcen la narrativa heteronormativa. Alguns exemples serien la simbologia binària dels lavabos o el llenguatge que es fa servir per parlar amb els infants, que ha de ser inclúsiu amb el gènere.

Tanmateix, per dur a terme totes aquestes indicacions i propostes és crucial donar resposta a la principal problemàtica que és la manca de formació LGBTIQ+. Tal com assenyalen les mestres a les entrevistes, és a través de la formació que s'adquireixen les competències necessàries per respondre a les necessitats dels infants i per fer front als factors limitants. En aquest sentit, disposar de més eines contribueix a una millorada capacitat d'actuació, fins i tot en contextos amb una manca de recursos i de suport institucional. Així doncs, caldria rebre una formació de qualitat per tal d'afavorir el benestar dels infants a les aules per mitjà d'aquesta inclusió.

En definitiva, és essencial prendre aquestes mesures pel fet que els beneficis positius envers l'alumnat són notables i s'evitarien molts efectes extremament perjudicials. Tanmateix, cal tenir en compte que és encara més rellevant fer-ho amb caràcter preventiu, en lloc d'intervenir un cop la discriminació ja s'ha produït.

Conclusions generals

Conclusions

L'estudi dut a terme mostra diverses limitacions en la inclusió de temàtiques LGBTIQ+ a l'aula de primària, efectes en l'alumnat relacionats amb el seu tractament o falta d'aquest i una necessitat real d'aproximar aquesta realitat als infants.

En primer lloc, s'han detectat factors que dificulten aquesta inclusió, entre els quals es troben, com a més rellevants, la manca de formació en el professorat en matèries de diversitat afectivosexual i de gènere, la falta de recursos i suport específic i la por a les reaccions de les famílies. En relació amb aquestes últimes, s'ha observat que preocupa al professorat el context socioeconòmic de l'escola, la religiositat i la diversitat cultural de les famílies, com a elements que poden originar resistències familiars. Així mateix, s'ha posat de manifest que resulta indispensable prendre un enfocament atent amb aquesta diversitat quant a la pràctica educativa perquè, no només s'han constatat beneficis en l'alumnat, sinó que també s'han identificat efectes adversos envers l'alumnat en absència d'aquesta inclusió. Cal especificar que la inclusió resulta més eficaç aplicada de manera transversal i sostinguda en el temps. Finalment, s'ha evidenciat que malgrat avenços actuals i una predisposició docent, aquesta inclusió no està del tot treballada i requereix un major suport i formació per tal de garantir que es donen les facilitats per dur-la a terme amb la competència que l'escenari actual demanda. És imprescindible sensibilitzar a l'alumnat envers les diverses realitats que els hi envolten.

Objectius assolits i limitacions

L'objectiu general del treball era el següent: Analitzar les inquietuds i les preocupacions del professorat de primària envers el tractament de la identitat de gènere i l'orientació afectivosexual, tot examinant els factors que poden influir en la seva inclusió a l'aula i d'acord amb la literatura vigent. En referència a aquest, s'ha assolit en un grau considerablement elevat, atès que mitjançant les entrevistes i les enquestes s'han analitzat les concepcions i opinions del professorat que han contribuït a determinar uns factors limitants concrets. Els factors descoberts presenten moltes similituds amb la literatura que ha fonamentat aquesta recerca, fet que permet inferir que els resultats obtinguts són bastant encertats.

El primer objectiu específic era: Explorar la visió del professorat d'educació primària envers la inclusió de temàtiques LGBTIQ+, així com la seva importància i la predisposició docent per incloure-les a la pràctica educativa. El grau d'assoliment d'aquest objectiu ha estat molt alt perquè el nombre d'entrevistes i la seva duració ha permès explorar amb precisió aquesta visió del professorat i les enquestes han ajudat a reforçar la fiabilitat dels resultats de les primeres. La perspectiva qualitativa ha estat de gran ajuda de cara a aconseguir un bon assoliment d'aquest objectiu i considerant que s'han respost les preguntes de recerca associades a aquest, s'avalua que s'ha assolit molt satisfactòriament.

El segon objectiu específic era: Examinar les concepcions docents sobre l'efecte de la inclusió de la diversitat LGBTIQ+, o de la seva absència, en relació amb l'alumnat de primària i el seu benestar emocional i social, especialment, quant als alumnes els quals no encaixen en la narrativa heteronormativa. Respecte a aquest objectiu, tot i que s'ha assolit, es considera que és el que presenta el menor grau d'assoliment. Malgrat que s'ha aconseguit donar resposta a la pregunta relacionada amb aquest objectiu i s'han detectat els efectes a investigar, el fet que comparteix de les concepcions i la perspectiva del professorat pot implicar que la comprensió a la qual s'ha arribat sigui poc exhaustiva, ja que aquesta falta de formació en matèria de diversitat LGBTIQ+ pot implicar un coneixement limitat de què suposa la seva inclusió.

El tercer objectiu específic era: Investigar les percepcions del professorat de primària en referència amb la seva capacitat d'abordar temàtiques LGBTIQ+ a l'aula, considerant la formació i el suport com a factors condicionants. Quant a aquest últim objectiu, s'ha assolit en un grau significativament alt, ja que les entrevistes han identificat com se sent de preparat el professorat, la formació que tenen les persones participants i com està de format el cos de mestres de primària pel que fa a aquest tema. A més, les enquestes han estat de gran ajuda per complementar aquesta informació quantitativament, enriquint més la recerca.

Tanmateix, l'assoliment dels objectius no ha estat perfecta perquè hi ha diverses limitacions que convé tenir en compte. Per començar, és important ressaltar que el nombre d'enquestes realitzades no té un impacte tant substancial, en contraposició amb les entrevistes, que presenten un major pes gràcies al nombre i la duració significativa d'aquestes. Així doncs, encara que el nombre d'enquestes és limitat, ajuda a contextualitzar i donar suport als resultats de les entrevistes.

D'altra banda, la mostra emprada a les entrevistes ha estat de conveniència. Per tant, les docents que han participat en les entrevistes i les persones enquestades han estat escollides per la seva accessibilitat i disponibilitat, i no aleatòriament. Això ha comportat que augmenti la possibilitat d'obtenir uns resultats que no siguin completament representatius de la població i reflectir una visió parcial. Per exemple, en el cas d'aquest estudi, per afinitat s'han escollit persones que tenien relació, afinitat o formaven part del col·lectiu LGBTQ+, fet que ha pogut influir en els resultats obtinguts. De totes maneres, com es tracta d'una investigació qualitativa i basada en les percepcions docents, resulta poc factible aconseguir una mirada plenament objectiva. En definitiva, en un context amb més recursos temporals i d'accés a mostres més grans i representatives es podrien haver atenuat les limitacions que formen part d'aquest treball.

Noves línies de recerca

Hi ha moltes línies de recerca que es podrien seguir per tal de continuar investigant sobre aquest tema i les principals són les següents:

Per una banda, es recomana investigar pel que fa als resultats descoberts en relació amb la diversitat cultural de les famílies i les postures i reaccions que poden presentar envers la inclusió LGBTQ+ a l'aula. En aquest sentit, malgrat que el professorat expressa que es mostraria reservat davant d'aquesta diversitat cultural a l'hora d'incloure temes relacionats amb la diversitat afectivosexual i de gènere, en aquesta recerca no s'han trobat indicis que apunten al fet que una major diversitat de cultures en una escola representi un problema real quant a aquesta inclusió. D'aquesta manera, convé investigar si es tracta d'uns prejudicis docents o d'una mirada reticent envers la diversitat cultural o, per contra, d'un fet constatable. El fet que problematitzen la diversitat cultural perquè la lliguen amb la religiositat familiar fa pensar que, realment, no hauria de ser un factor limitant, atès que ja s'han evidenciat exemples d'inclusió LGBTQ+ en contextos religiosos (Carlile, 2019), però caldria fer recerca per aconseguir unes garanties científiques. També seria interessant investigar si realment el context socioeconòmic d'una escola té una incidència significativa en la inclusió de matèries LGBTQ+.

Per altra banda, la recerca executada presenta limitacions a causa de la conveniència de la mostra i de la mida de la part quantitativa d'aquesta, de manera que se suggereix reconduir l'estudi amb una major solidesa metodològica per tal d'obtenir uns resultats més contrastats i rigorosos. Finalment, resultaria enriquidor continuar investigant quant als efectes que implica la inclusió o la manca d'inclusió LGBTIQ+ des d'un punt de vista psicològic i partint també des de les vivències de l'alumnat, no només a partir de les percepcions docents.

Reflexió personal sobre la realització del TFG

Un cop finalitzat el desenvolupament del treball, convé reflexionar sobre la seva realització. En primer lloc, el procés de definir el problema va estar ple de reptes, ja que malgrat que es va tenir clar el tema on emmarcar el treball, va resultar difícil centrar-lo i delimitar-lo per treballar un aspecte concret del qual obtenir uns resultats. Afortunadament, una vegada delimitat va resultar molt més fàcil trobar referents bibliogràfics que fonamentessin la teoria del treball.

Quant a la metodologia, l'enfocament qualitatiu del treball va implicar diversos obstacles als quals fer front, com ara el fet d'aconseguir deu entrevistes. Evidentment, per assolir aquest propòsit, la mostra va ser de conveniència, però igualment, va requerir un esforç considerable a causa de l'exigència de la tasca, la limitació de temps i el fet que a més es va intentar aconseguir el nombre més gran possible d'enquestes. Per altra banda, obtenir uns resultats i interpretar-los ha estat de gran ajuda de cara a aprendre de professionals que formen part del sector educatiu, gràcies a analitzar tantes visions i punts de vista de docents que han aportat a la meva formació docent. De fet, sens dubte aquestes entrevistes han estat una de les parts més formatives del TFG, no només per les valuoses aportacions docents, sinó que també pel fet d'haver hagut d'aprendre a moure'm per entorns escolars i relacionar-me amb aquests per tal d'aconseguir els meus objectius.

Així doncs, tot això, més l'elaboració d'unes conclusions pel que fa al treball, ha potenciat el desenvolupament de la meva maduresa acadèmica i, encara que em queda molt camí al davant, considero que aquest treball ha suposat un punt àlgid respecte a la meva formació educativa en aquests quatre anys de transformació, creixement i evolució.

En definitiva, el treball final de grau ha estat una experiència de gran valor pedagògic i que ha suposat un impacte molt profitós en el meu aprenentatge gràcies a la rigorositat exigida, la meva motivació i els aprenentatges que he adquirit en la seva realització.

Referències bibliogràfiques

- Carlile, A. (2019). Teacher experiences of LGBTQ-inclusive education in primary schools serving faith communities in England, UK. *Pedagogy, Culture & Society*, 28(4), 625-644.
<https://doi.org/10.1080/14681366.2019.1681496>
- Clark, C. T. (2010). Preparing LGBTQ-allies and combating homophobia in a US teacher education program. *Teaching and Teacher Education*, 26(3), 704-713.
<https://doi.org/10.1016/j.tate.2009.10.006>
- Desmet, K., Ortuño-Ortín, I., & Wacziarg, R. (2017). Culture, ethnicity, and diversity. *American Economic Review*, 107(9), 2479-2513. <https://doi.org/10.1257/aer.20150243>
- Diamond, L. M. (2020). Gender fluidity and nonbinary gender identities among children and adolescents. *Child development perspectives*, 14(2), 110-115.
<https://doi.org/10.1111/cdep.12366>
- Eisele, K. (2023). *The 2020-2025 LGBTIQ equality strategy: Implementation overview*. European Parliamentary Research Service.
[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2023\)753174](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2023)753174)
- European Commission. (2024). *Report on the implementation of the 2020-2025 LGBTIQ equality strategy*. Directorate-General for Justice and Consumers.
https://commission.europa.eu/publications/implementation-lgbtqi-equality-strategy-2020-2025_en
- European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2024). *LGBTIQ equality at a crossroads – Progress and challenges*. Publications Office of the European Union.
<https://fra.europa.eu/en/publication/2024/lgbtiq-equality-crossroads-progress-and-challenges#publication-tab-0>
- Gajda, A., Bójkó, A., & Stoecker, E. (2022). The vicious circle of stereotypes: Teachers' awareness of and responses to students' gender-stereotypical behaviour. *PloS one*, 17(6), e0269007. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0269007>

- Gegenfurtner, A., & Gebhardt, M. (2017). Sexuality education including lesbian, gay, bisexual, and transgender (LGBT) issues in schools. *Educational Research Review*, 22, 215-222. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2017.10.002>
- Glazzard, J., & Stones, S. (2021). Running scared? A critical analysis of LGBTQ+ inclusion policy in schools. *Frontiers in Sociology*, 6, 613283. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2021.613283>
- Hanckel, B., Vivienne, S., Byron, P., Robards, B., & Churchill, B. (2019). 'That's not necessarily for them': LGBTIQ+ young people, social media platform affordances and identity curation. *Media, Culture & Society*, 41(8), 1261-1278. <https://doi.org/10.1177/0163443719846612>
- Harris, R., Kambouri, M., Wilson-Daily, A. E., & Copsey-Blake, M. (2024). 'We fear the repercussions from parents': primary school parents and teachers' perspectives on the inclusion of LGBTQ+ issues in the English primary school curriculum. *Sex Education*, 1-18. <https://doi.org/10.1080/14681811.2024.2361062>
- Hermann-Wilmarth, J. M., & Ryan, C. L. (2018). Navigating Parental Resistance: Learning from Responses of LGBTQ-Inclusive Elementary School Teachers. *Theory Into Practice*, 58(1), 89-98. <https://doi.org/10.1080/00405841.2018.1536914>
- Horton, C. (2023). Institutional cisnormativity and educational injustice: Trans children's experiences in primary and early secondary education in the UK. *British Journal of Educational Psychology*, 93(1), 73-90. <https://doi.org/10.1111/bjep.12540>
- ILGA-Europe. (s.d.). *Glossari*. Recuperat el 15 de març de 2025, de <https://www.ilga-europe.org/about-us/who-we-are/glossary/>
- Iñigo, A., Fernández, L., Tomasena, J.M. (2024). Disinterest, normalisation of gender violence and fear of being cancelled: Mediatized learning on antifeminist and anti-LGBTIQ+ discourses among teenagers in Barcelona. *International Communication Gazette*, 86(5), 420-436. <https://doi.org/10.1177/17480485241288618>

- Johnson, B. (2024). Exploring the impact of panoptic heteronormativity on UK primary teachers advocating for LGBTQ+ inclusive education. *Education, Citizenship and Social Justice*, 19(2), 202-217. <https://doi.org/10.1177/17461979231151615>
- Ketting, E. (2018). Sexuality education: the silent revolution in Europe. *The European journal of contraception & reproductive health care*, 23(5), 319-320. <https://doi.org/10.1080/13625187.2018.1506573>
- McGeown, S. P., & Warhurst, A. (2019). Sex differences in education: exploring children's gender identity. *Educational Psychology*, 40(1), 103-119. <https://doi.org/10.1080/01443410.2019.1640349>
- Meyer, E. J., Quantz, M., Taylor, C., & Peter, T. (2018). Elementary Teachers' Experiences with LGBTQ-inclusive Education: Addressing Fears with Knowledge to Improve Confidence and Practices. *Theory Into Practice*, 58(1), 6-17. <https://doi.org/10.1080/00405841.2018.1536922>
- Ministerio del Interior. (2021). *Informe sobre la evolución de los incidentes relacionados con los delitos de odio en España*. Recuperat de https://www.interior.gob.es/opencms/pdf/archivos-y-documentacion/documentacion-y-publicaciones/publicaciones-descargables/publicaciones-periodicas/informe-sobre-la-evolucion-de-los-delitos-de-odio-en-Espana/Informe_evolucion_delitos_odio_Espana_2021_126200207.pdf (data d'últim accés: 17 d'abril de 2025)
- Ministerio del Interior. (2023). *Informe sobre la evolución de los incidentes relacionados con los delitos de odio en España*. Recuperat de https://www.interior.gob.es/opencms/export/sites/default/.galleries/galeria-de-prensa/documentos-y-multimedia/balances-e-informes/2023/Informe_evolucion_delitos_odio_Espana_2023.pdf (data d'últim accés: 17 d'abril de 2025)

- Nordmarken, S. (2023). Coming Into Identity: How Gender Minorities Experience Identity Formation. *Gender & Society*, 37(4), 584-613.
<https://doi.org/10.1177/08912432231172992>
- Rioux, C., Paré, A., London-Nadeau, K., Juster, R. P., Weedon, S., Levasseur-Puhach, S., Freeman, M., Roos, L. E., & Tomfohr-Madsen, L. M. (2022). Sex and gender terminology: a glossary for gender-inclusive epidemiology. *J Epidemiol Community Health*, 76(8), 764-768. <https://doi.org/10.1136/jech-2022-219171>
- Ruiz-Azcona, L., Pellico-López, A., Manjón-Rodríguez, J.B., Sánchez Movellán, M., Ajo Bolado, P., García-Vázquez, J., Hernández-Aguado, I., Cayón-De las Cuevas, J., & Paz Zulueta, M. (2022). Evolution of Legislation and Crimes Based on Sexual Identity or Orientation in Spain: A Retrospective Observational Study (2011–2021). *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(2), 859.
<https://doi.org/10.3390/ijerph19020859>
- Sánchez, B., Granero, A., & Esteban, J. (2023). Absence of Transgender Identities in Primary Education Teachers' Training and Its Implications in the Classroom: A Phenomenological Study. *Education Sciences*, 13(8), 809.
<https://doi.org/10.3390/educsci13080809>
- Softcatalà. (s.d.). *Transcriptor de veu a text*. <https://www.softcatala.org/>
- Sondag, K. A., Johnson, A. G., & Parrish, M. E. (2020). School sex education: Teachers' and young adults' perceptions of relevance for LGBT students. *Journal of LGBT Youth*, 19(3), 247-267. <https://doi.org/10.1080/19361653.2020.1789530>
- Steensma, T. D., Kreukels, B. P., de Vries, A. L., & Cohen-Kettenis, P. T. (2013). Gender identity development in adolescence. *Hormones and behavior*, 64(2), 288-297.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.yhbeh.2013.02.020>
- Swanson, K., & Gettinger, M. (2016). Teachers' knowledge, attitudes, and supportive behaviors toward LGBT students: Relationship to Gay-Straight Alliances, antibullying policy, and

- teacher training. *Journal of LGBT Youth*, 13(4), 326-351.
<https://doi.org/10.1080/19361653.2016.1185765>
- Tan, K. K. H., Treharne, G. J., Ellis, S. J., Schmidt, J. M., & Veale, J. F. (2019). Gender Minority Stress: A Critical Review. *Journal of Homosexuality*, 67(10), 1471-1489.
<https://doi.org/10.1080/00918369.2019.1591789>
- Thein, A. H. (2013). Language arts teachers' resistance to teaching LGBT literature and issues. *Language Arts*, 90(3), 169-180. <http://www.jstor.org/stable/41804391>
- Triandis, H. C. (2007). Culture and psychology: A history of the study of their relationship. In S. Kitayama & D. Cohen (Eds.), *Handbook of cultural psychology* (pp. 59-76). The Guilford Press. <https://psycnet.apa.org/record/2007-12976-003>
- Tsekouras, D., & Anagnostaki, L. (2023). Lesbian-parent families in Greece: the experience of preschool and primary school teachers. *Journal of LGBT Youth*, 21(1), 115-131.
<https://doi.org/10.1080/19361653.2023.2166642>
- Ullman, J., & Ferfolja, T. (2016). The Elephant in the (Class)Room: Parental Perceptions of LGBTQ-inclusivity in K-12 Educational Contexts. *Australian Journal of Teacher Education*, 41(10). <https://doi.org/10.14221/ajte.2016v41n10.2>
- van Anders, S.M (2015). Beyond Sexual Orientation: Integrating Gender/Sex and Diverse Sexualities via Sexual Configurations Theory. *Archives of sexual behavior*, 44, 1177-1213. <https://doi.org/10.1007/s10508-015-0490-8>
- Wallis, A., & VanEvery, J. (2000). Sexuality in the Primary School. *Sexualities*, 3(4), 409-423.
<https://doi.org/10.1177/136346000003004003>

Annexos

Índex d'annexos

Annexos	1
Annex 1	2
Guió de l'entrevista	2
Full de consentiment informat	4
Codificació emprada per realitzar l'anàlisi temàtica	5
Annex 2	6
Relació entre les dimensions del treball i els objectius als quals responen	6
Annex 3	8
Entrevista Mestra A	8
Entrevista Mestra B	9
Entrevista Mestra C	10
Entrevista Mestra D	10
Entrevista Mestra E	11
Entrevista Mestra F	11
Entrevista Mestra G	12
Entrevista Mestra H	13
Entrevista Mestra I	14
Entrevista Mestra J	14
Annex 4	15
Enquesta a docents d'educació primària	15
Annex 5	22
Pràctiques, estratègies i vies d'inclusió	22
Annex 6	23
Vivències personals	23
Annex 7	31
Resultats de la recerca sobre les limitacions en la inclusió de temàtiques LGBTQ+ a l'aula	31

Annex 1

Guió de l'entrevista

Convé destacar que l'entrevista ha estat semiestructurada i, per tant, s'han fet també altres preguntes adequades a la situació de cada entrevista.

1. Em podries donar una mica de context sobre el teu perfil docent (formació, anys d'experiència, etapa educativa) i el tipus de centre on treballes?
2. Com descriuries el context de la teva escola pel que fa a l'alumnat i les famílies?
3. Consideres que és important tractar temes LGBTQ+ i treballar la diversitat afectivosexual i de gènere a primària? Per què?
4. Has treballat alguna vegada temàtiques LGBTQ+ a l'aula?
 - 4.1. Sí: Com ho vas fer? Quines estratègies vas fer servir per introduir-les? Va haver-hi o esperaves fer front a alguna problemàtica?
 - 4.2. No: Quins factors creus que han dificultat la seva implementació?
5. Has tingut en compte en algun moment les possibles reaccions de les famílies o del centre a l'hora de decidir com i quan abordar aquests temes? Què n'has esperat o n'esperes d'aquestes?
 - 5.1. Com han estat aquestes reaccions si s'han donat (tant positives, com negatives)?
6. Hi ha algun tipus de context o factor (familiar, institucional, social, entre d'altres...) que consideris que pot afavorir o dificultar la inclusió d'aquestes temàtiques? Com afecta això la manera com el professorat les aborda?
7. Has hagut d'adaptar alguna activitat o contingut per evitar possibles reaccions negatives?

8. Preveus haver d'adaptar algun projecte per tal de respectar unes sensibilitats determinades?

8.1. Quines sensibilitats són les que creus que cal tenir en compte segons la teva experiència?

9. Et sents preparat/ada i format/ada per tractar qüestions LGBTIQ+ a l'aula? Creus que, en general, els i les docents esteu prou formats/des per atendre a aquestes necessitats?

9.1. No: Quines mesures es podrien prendre per donar resposta a aquesta manca de formació?

10. Quins efectes creus que pot tenir en l'alumnat el fet de treballar (o de no treballar) la diversitat de gènere i afectivosexual?

11. Consideres que teniu el suport adequat per incloure aquesta diversitat a l'aula? I pel que fa al panorama educatiu de Catalunya en general?

12. Quines accions creus que es podrien dur a terme per tal de millorar la inclusió de temàtiques LGBTIQ+ a l'aula?

13. T'agradaria afegir alguna reflexió o experiència personal que consideres remarcable quant a aquest tema en qüestió?

Full de consentiment informat

Títol de la recerca:

Limitacions en la inclusió de matèries LGBTIQ+ a l'aula: *Percepcions docents a l'etapa de l'educació primària.*

Investigador: Àlex Martínez Edo

Universitat: Universitat de Barcelona

Grau: Mestre en Educació Primària

Tutora: Isabel Boj

Informació explicativa:

Aquest estudi pretén determinar les limitacions existents a l'hora d'incloure temàtiques relacionades amb la diversitat afectivosexual i de gènere a l'aula d'educació primària a través d'analitzar les percepcions docents en relació amb aquesta situació. Per aconseguir això, se li demana participar en una entrevista d'una durada aproximada de 20 minuts, encara que la duració pot variar. L'entrevista serà enregistrada amb àudio per a poder analitzar-la més endavant. Totes les dades es tractaran de manera confidencial.

Drets a conèixer:

- La participació és completament voluntària.
- És possible retirar-se de l'estudi en qualsevol moment.

Confidencialitat i protecció de dades:

Les dades s'utilitzaran únicament amb finalitats acadèmiques.

En signar aquest full s'està declarant que s'entén la informació anterior i donant el consentiment per a participar en aquest estudi.

Nom i cognoms del participant: _____

Signatura del participant: _____ Data: ____ / ____ / ____

Taula A1*Codificació emprada per realitzar l'anàlisi temàtica.*

Codificació per a l'anàlisi temàtica	
Dimensions	Subdimensions
1. Visió i importància	1.1. Responsabilitat docent 1.2. Necessitat social
2. Predisposició docent i de centre i suport disponible	2.1. Voluntat docent d'incloure aquesta diversitat 2.2. Voluntat de formar-se 2.3. Suport institucional i de centre
3. Efectes de la inclusió i de la seva manca	3.1. Positius 3.1.1. Tolerància, convivència, normalització i prevenció de l'assetjament 3.1.2. Benestar dels infants 3.2. Negatius 3.2.1. Discriminació i intolerància 3.2.2. Patiment, baixa autoestima, invisibilització i inseguretat.
4. Formació i capacització en matèria LGBTIQ+	4.1. Formació inicial i contínua 4.2. Preparació personal
5. Factors condicionants i influents	5.1. Manca de suport del centre i institucional 5.2. Rol i paper docent 5.3. Tipologia de centre 5.4. Manca de voluntat 5.5. Reaccions de les famílies 5.5.1. Perfil cultural, socioeconòmic i religiós 5.6. Manca de formació 5.7. Manca de temps 5.8. Preconcepcions i postures docents

6. Pràctiques, estratègies i vies d'inclusió	6.1. Ús de materials, activitats i recursos adaptats 6.2. Reformulació de la vida escolar i de la tasca docent d'acord amb la diversitat 6.3. Formació docent
7. Vivències personals	7.1. Pertinença al col·lectiu 7.2. Discriminacions viscudes i observades 7.3. Casos reals a l'escola d'alumnat LGBTIQ+ 7.4. Sensibilitats personals 7.5. Inclusió a l'aula

Annex 2

Taula A2

Relació entre les dimensions del treball i els objectius als quals responen.

Relació objectius-dimensions	
Objectius	Dimensions
Objectiu específic 1	1. Visió i importància
Objectiu específic 1	2. Predisposició docent, de centre i suport disponible
Objectiu específic 2	3. Efectes de la inclusió i de la seva manca
Objectiu específic 3	4. Formació i capacitació en matèria LGBTIQ+
Objectiu general Objectius específics 1 i 3	5. Factors condicionants i influents
Propostes de millora	6. Pràctiques, estratègies i vies d'inclusió
Contextualització	7. Vivències personals

Annex 3

Aquí es presenten les entrevistes amb un resum, fragments rellevants i la seva transcripció. Convé destacar que molts fragments rellevants ja es troben al cos del treball. És possible que hi hagi errors a les transcripcions enllaçades.

Entrevista Mestra A

Resum entrevista Mestra A:

La Mestra A considerarà que és crucial tractar la diversitat afectivosexual i de gènere a l'aula i defensa que l'escola és l'espai clau on fer això. Té una voluntat clara, però el seu rol docent i la manca de formació li limiten. Altrament, creu que les famílies poden representar un problema a causa de les queixes i destaca la diversitat cultural i la religió com a factors a tenir en compte. No creu que hi hagi cap suport institucional i destaca que l'alumnat se sentirà més obert i segur si es tracten aquestes temàtiques. Si no es fa, serà més ignorant i es produiran discriminacions. També, destaca l'ús d'un llenguatge inclusiu.

Fragments més rellevants:

"Les dues últimes escoles que he vist, les direccions eren bastant obertes." (Mestra A)

"Si tu ets capaç d'entendre que una altra persona és diferent de la teva o té uns gustos diferents dels teus, tots seríem més respectuosos i tolerants amb la resta." (Mestra A)

"Penso que per l'alumnat és un inconvenient a l'hora de conèixer-se a ells mateixos i mateixes." (Mestra A)

"També hi ha direccions que són molt tancades, molts més antiquades... que et poden posar més problemes." (Mestra A)

"Quan ets un especialista només has de fer la teva especialitat i ja està." (Mestra A)

"O ho implanten des del Departament o ha de sortir d'un mateix, però no sortirà de tothom." (Mestra A)

"Religioses... en un context socioeconòmic molt alt que s'han criat en barris rics en escoles molt elitistes... famílies musulmanes, famílies d'altres religions... la procedència... poden suposar un problema." (Mestra A)

"Les adaptacions que he fet amb perspectiva de gènere han sigut més de vocabulari a l'hora de dirigir-me al grup... reformular les programacions." (Mestra A)

"Reformular les biblioteques d'aula... al final els nanos i les nenes estan molt sotmesos a la lectura, però també perpetuen molts estereotips." (Mestra A)

"Formacions, portar gent a les aules, que vinguin a la sala de mestres, al claustre, explicar les experiències, fer xerrades... que vingui algú i ensenyi eines." (Mestra A)

“Jo tinc formació perquè he fet uns cursos que la Generalitat ofereix... A la universitat vaig fer una assignatura que era també sobre perspectiva de gènere.” (Mestra A)

Enllaç a la transcripció en format digital:

<https://docs.google.com/document/d/1u5HD08x98hZ6CvDHAJYnktekIIEdfcCjJheMhZW7USg/edit?usp=sharing>

Entrevista Mestra B

Resum entrevista Mestra B:

La Mestra B destaca la importància de tractar aquestes temàtiques a l'aula i els efectes positius de fer això i de no fer-ho. No té formació específica en aquesta matèria i el seu rol docent la limita. Per altra banda, no creu que en el seu context es trobi amb famílies que posin problemes, però en altres contextos amb major diversitat cultural, creu que és més probable i coneix casos particulars de reaccions negatives de les famílies. També, considera que treballar les temàtiques és positiu. En canvi, la falta d'informació pot generar que no es respectin les diferències. Per acabar, explica que necessita formació.

Fragments més rellevants:

“És una cosa positiva de tenir una ment oberta i de després poder triar lliurement, jo crec que això sempre és sa.” (Mestra B)

“És clar que em preocupa, que em pugui trobar una persona que digui una barbaritat i no tingui sensibilitat cap a aquest tema, però clar, m'ho vull prendre com que són casos excepcionals.” (Mestra B)

“M'han explicat algun cas, per exemple, en casos on hi ha alumnes gitanos o d'ètnia gitana, alumnat d'origen sud-americà, m'han explicat casos que les mestres han explicat algun conte sobre la diversitat de gènere i les famílies s'han posat en contra... és una cosa cultural i les famílies no ho tenen integrat.” (Mestra B)

“Crec que també hi ha molta desconexença... les universitats tampoc no formen els nous mestres... hauria d'aprendre coses o d'informar-me o formar-me.” (Mestra B)

“També has de tenir aquesta sensibilitat de parlar d'una manera més genèrica o més, de diferents possibilitats que no l'establerta.” (Mestra B)

Enllaç a la transcripció en format digital:

https://docs.google.com/document/d/1SVKaSFI_LXrSeVk0MRD0JD89wQNleIVaTh3MZxRfu3E/edit?usp=sharing

Entrevista Mestra C

Resum entrevista Mestra C:

La Mestra C opina que és fonamental incloure temàtiques LGBTIQ+, però no ha tingut el temps per treballar-les tant com ella voldria. Creu que el currículum no deixa l'espai per fer-ho i que hi ha famílies que no estarien d'acord. Inclús mestres. Així mateix, pensa que el seu context és amable amb aquesta diversitat, però altres amb més diversitat de cultures poden ser més reticents. Opina que s'hauria d'introduir amb més freqüència i que hi ha una manca de formació general i de suport. Per a ella, treballar les temàtiques és molt positiu, no fer-ho causa que la gent actuï negativament. Creu que s'ha de reformular la vida de l'escola d'acord amb la diversitat.

Fragments més rellevants:

"Perquè no coneixen, no saben el que és, la gent ignorant és la que després pot actuar de manera negativa." (Mestra C)

"Depèn de quines famílies que potser, culturalment, estan una mica més enrere, s'ho poden prendre com que els estiguis imposant alguna manera de pensar." (Mestra C)

"Crec que tot el claustre hauria de formar-se sobre aquest tema i saber com encabir-ho i com fer-ho per no ferir sensibilitats... ens hem d'anar actualitzant." (Mestra C)

Enllaç a la transcripció en format digital:

https://docs.google.com/document/d/1F1Xe2GIzXmoU-Pqo7RqzbQhAu6l00f2vRg-xAn_ReFA/edit?usp=sharing

Entrevista Mestra D

Resum entrevista Mestra D:

La Mestra D forma part del col·lectiu LGBTIQ+, és lesbiana. Ella creu que la inclusió d'aquest col·lectiu és essencial i presenta més formació que la major part del professorat. Ha patit discriminacions LGBTIQ+fòbiques, com quan la van acomiadar de la seva feina a un centre concertat religiós per la seva orientació afectivosexual. Ella utilitza la seva realitat per aproximar la diversitat als infants. Creu que hi ha moltes formes d'introduir aquesta diversitat com, per exemple, a partir de contes. També, ha treballat en diverses ocasions aquesta diversitat. Alhora, creu que les famílies poden representar un problema a l'hora de tractar-les i especifica que les cultures molt religioses o d'altres cultures poden ser més reticents i oposar-se a aquesta inclusió. Per concloure, opina que cal formació, suport i més inclusió pel que fa a les matèries LGBTIQ+.

Fragments més rellevants:

“També som nosaltres que a vegades tenim molta por, et limites una mica pel que poden dir les famílies.” (Mestra D)

“No, en general no, a qui l’interessa, busca formació o busca informació... però en general no.” (Mestra D)

“Jo crec que des de la universitat s’hauria de treballar, ja t’haurien de fer crear alguna programació en relació amb aquest tema... després, les formacions... que hi hagi més i que estiguin molt més obertes.” (Mestra D)

Enllaç a la transcripció en format digital:

https://docs.google.com/document/d/1EpmZ5Nnz8_UPEuQehJudhTjHgZDdYBhgDASA8PcDg8g/edit?usp=sharing

Entrevista Mestra E**Resum entrevista Mestra E:**

La Mestra E destaca que és fonamental tractar aquesta diversitat perquè forma part de qui som. També explica que el rol docent la limita, igual que la falta de temps. Creu que les famílies són un factor que pot influir en la seva inclusió, com també el barri, el factor socioeconòmic, la cultura i l’origen. Igualment, pensa que encara que està una mica preparada, no està gens formada. Tampoc considera que tingui un suport. Finalment, opina que treballar les temàtiques és molt positiu i no fer-ho genera discriminacions, poca tolerància, etc.

Fragments més rellevants:

“Penso que tinc prou recursos i estic prou preparada.” (Mestra E)

“No, jo crec que no, perquè m’ho he de muntar tot jo... no hi ha iniciativa.” (Mestra E)

“Aquelles famílies una mica diferents de nosaltres, potser diran alguna cosa.” (Mestra E)

Enllaç a la transcripció en format digital:

https://docs.google.com/document/d/1mbfN_BoE_dSwz7wQNO6xh1rxDWnS9eAnFhBvyYnT3il/edit?usp=sharing

Entrevista Mestra F**Resum entrevista Mestra F:**

La Mestra F és la directora d’una escola concertada. Ella considera que és molt important mostrar aquesta realitat social per garantir la seguretat dels alumnes a l’escola. No obstant això, creu que s’ha de fer amb molta cura, ja que les famílies poden oposar-se i queixar-se, principalment, les religioses. Creu que hi ha un suport, però que podria ser major i que hi ha

una manca de formació. També, pensa que els efectes d'aquesta inclusió serien molt positius i que actuarien com a prevenció de discriminacions i assetjament escolar. Finalment, comenta que la inclusió d'aquestes temàtiques es pot fer a través de llibres, dinàmiques, etc.

Fragments més rellevants:

"És una realitat social... els nens pregunten, a més tenen aquesta inquietud, perquè tenen uns sentiments... i si a casa no els hi donen respostes, les hem de donar nosaltres." (Mestra F)

"S'ha de fer amb molta cura, perquè hi ha moltes famílies que encara no estan obertes a aquestes realitats i ho veuen com una amenaça... se't queixaran." (Mestra F)

"Els pares que per motius religiosos consideren que això no s'ha de treballar a l'escola." (Mestra F)

"Em queda molt camí per recórrer i penso que a tots els professors." (Mestra F)

"S'hauria de treballar a l'aula amb debats, amb contes... com una activitat." (Mestra F)

"Que des del Departament s'ofereixin aquestes formacions... que hi hagi una oferta més àmplia... subvencionar-ho." (Mestra F)

Enllaç a la transcripció en format digital:

<https://docs.google.com/document/d/1mJ13DCPb3iBJ7UlwchXNI-Uee9aFErnBIEujmfEYeAw/edit?usp=sharing>

Entrevista Mestra G

Resum entrevista Mestra G:

La Mestra G considera que és important, no només treballar aquestes temàtiques, sinó que també fer-ho naturalment i transversalment, des d'edats primerenques. Per a ella, ha de formar part de la vida escolar. Per altra banda, té la voluntat de tractar temes LGBTIQ+ i ho troba viable en el seu context, però creu que en contextos de diversitat cultural, d'origen i religiosos, resulta molt més complicat. Va treballar a secundària durant una època com a orientadora educativa i recorda que era molt complicat fer entendre a segons quins alumnes que la diversitat és positiva i que s'ha de respectar. Malgrat que té una mica de formació, creu que necessita molta més i que el professorat també, alhora que es necessiten recursos i suport. Per acabar, pensa que les famílies són un problema a l'hora de tractar aquests temes.

Fragments més rellevants:

"Sí, sí, clar. Jo penso que s'ha de treballar." (Mestra G)

"Si no ho treballes, aquests nens poden portar una mentalitat de no evolució per a la societat." (Mestra G)

“Sí... I ha sigut una formació de “Som Docents”.” (Mestra G)

“Encara tenim molta por, molta por a les reaccions de les famílies.” (Mestra G)

“El professorat tenim molt poca formació en aquest aspecte, molt poca... encara que hagi fet formació, penso que necessito més.” (Mestra G)

“El context del barri, d'on provenen aquestes famílies i el tipus d'educació que han tingut, de religió. Si és una família molt religiosa, saps que tindràs problemes... Allà està penat, per tant, la seva manera de pensar és que això és dolent. Estàs tocant un tema que per a ells és molt greu.” (Mestra G)

Enllaç a la transcripció en format digital:

<https://docs.google.com/document/d/1-KgHaKhX7QZkWcCh9LJEMXDYG3nFS4SdQ0gKI7kV3Ds/edit?usp=sharing>

Entrevista Mestra H

Resum entrevista Mestra H:

La Mestra H presenta una clara voluntat i motivació per incloure al col·lectiu LGBTQ+ a les aules de primària. És una mestra que, encara que no té formació específica, està molt preparada i ha assistit a xerrades, etc. Creu que s'ha de proporcionar una diversitat de models i té una gran varietat de recursos que fa servir per incloure aquesta diversitat. També, pensa que és possible que les famílies es queixin i li preocupa, però li tranquil·litza el suport del currículum i de l'escola. Així mateix, expressa que és molt positiu de cara als alumnes treballar aquestes temàtiques i parla sobre diversos casos que ha viscut, com una alumna trans que va tenir, la seva filla, entre d'altres. Finalment, destaca com a imprescindible fer un canvi pel que fa a la vida escolar i adaptar-la en funció de la diversitat de gèneres i de sexualitats.

Fragments més rellevants:

“Sí, és que normalment t'has d'adaptar molt a l'aula... Però nosaltres dins de la programació sí que hem intentat (incloure-ho).” (Mestra H)

“Sí. Jo he anat a xerrades.” (Mestra H)

“Tenim el currículum i tenim la llei que diu que hem de tractar la diversitat.” (Mestra H)

“Si tu dones dos tipus de model, el fet de visualitzar diferents models sí que és positiu.” (Mestra H)

“Jo crec que sí que estic preparada.” (Mestra H)

“Penso que el claustre necessitaria una formació... per obrir la mirada.” (Mestra H)

“Hi ha temes que a vegades posen incòmode al professorat.” (Mestra H)

“El tema de respectar als altres, que es puguin trobar persones diverses i evitar conflictes per

aquest tema de tipus de discriminació i assetjament escolar.” (Mestra H)

Enllaç a la transcripció en format digital:

<https://docs.google.com/document/d/1I1VTkFVM2i5PTctA80p-YrOJT3VtRscFZ2RFCEYfpmY/edit?usp=sharing>

Entrevista Mestra I

Resum entrevista Mestra I:

La Mestra I és la cap d'estudis de l'escola on s'han realitzat la majoria de les entrevistes. Creu que si hi ha algun cas de discriminació, evidentment, s'ha de tractar aquesta diversitat a l'aula. En el cas contrari, creu que el professorat ja té massa coses de les quals estar pendent. No té formació específica, però es veu preparada perquè és mare d'un noi trans i, per tant, té una sensibilitat i una preparació personal. Opina que les famílies més tradicionals poden suposar un problema, però en general no n'espera res de cap família.

Fragments més rellevants:

“Pot afectar que siguin menys tolerants, que no respectin aquesta diversitat, que es generi rebuig i falta de cohesió dintre d'un grup.” (Mestra I)

“Si hi ha algun cas en una aula, per descomptat. Si no, jo crec que a les escoles sempre ens ho fiquen tot i en algun moment hem de dir prou.” (Mestra I)

“A nivell pedagògic no... excepte que algú hagi tingut algun interès personal... no conec a ningú que estigui format.” (Mestra I)

Enllaç a la transcripció en format digital:

https://docs.google.com/document/d/1r2mpW0cKwPyoTNUP-YSvzybP_rEVbAY7tA4eaS2D9rQ/edit?usp=sharing

Entrevista Mestra J

Resum entrevista Mestra J:

La Mestra J considera que és molt important treballar temes LGBTIQ+ a l'escola perquè s'ha d'educar als alumnes d'acord amb la societat plural i diversa en què viuen. Creu que s'ha de fer per contribuir al respecte i tolerància i per garantir el benestar de l'alumnat. Igualment, no li preocupen les relacions de les famílies en el seu context, però creu que en entorns més desfavorits poden aparèixer problemes. D'altra banda, no està formada, però sí que es veu preparada i té clar com actuar com a docent per ser més inclusiva. Finalment, no creu que hi hagi un suport, però tampoc troba que hi hagi moltes barreres.

Fragments més rellevants:

“Penso que soc capaç... al final és un tema que m’interessa.” (Mestra J)

“Potser en entorns menys afavorits, ja que és possible que siguin famílies que no estiguin tan acostumades, que siguin més tradicionals.” (Mestra J)

“No he rebut cap formació específica al respecte... no estem prou formats.” (Mestra J)

“Hem de vigilar... no fer estereotips de gènere... no donar per fet res perquè al final hem de deixar que els infants s’expressin lliurement.” (Mestra J)

“Si no ho fem, tot el contrari, tindrem infants i, per tant, una societat futura més reprimida que no respectarà la diversitat i que pot generar conflictes.” (Mestra J)

Enllaç a la transcripció en format digital:

https://docs.google.com/document/d/1CTBiGAbGq4pNoHr_T9IRL3-J1VaCkFEUEHa3vCU2WBs/edit?usp=sharing

Annex 4

Enquesta a docents d’educació primària

Enllaç a l’enquesta en format digital:

<https://forms.gle/WjYdBWjxj4PLRr2R9>

Resultats de les enquestes:

Figura A1

Gènere del professorat participant.

1. Quin és el teu gènere?

14 respuestas

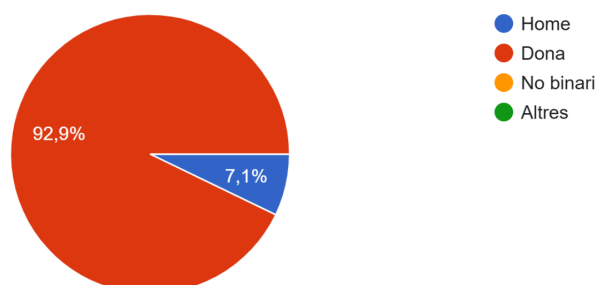

Figura A2

Edat del professorat participant.

2. Quina és la teva edat?

14 respuestas

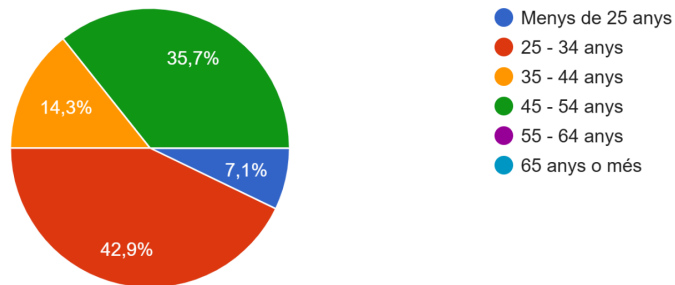

Figura A3

Orientació afectivosexual del professorat participant.

3. Quina és la teva orientació afectivosexual?

14 respuestas

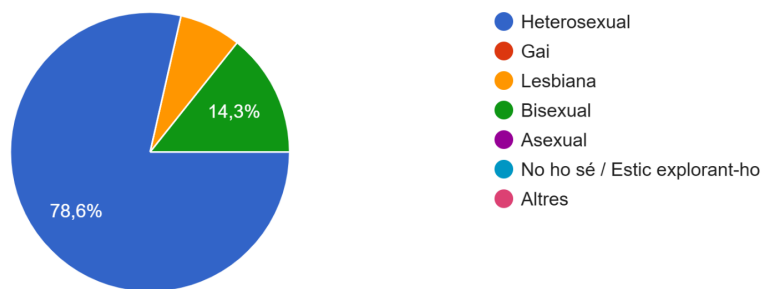

Figura A4

Anys d'experiència laboral del professorat participant.

4. Quants anys fa que exerceixes com a mestre/a d'educació primària?

15 respuestas

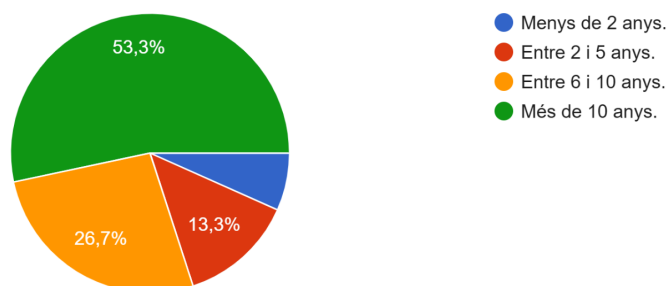

Figura A5

Tipologia del centre del professorat participant.

5. En quin tipus de centre educatiu treballes actualment?

15 respuestas

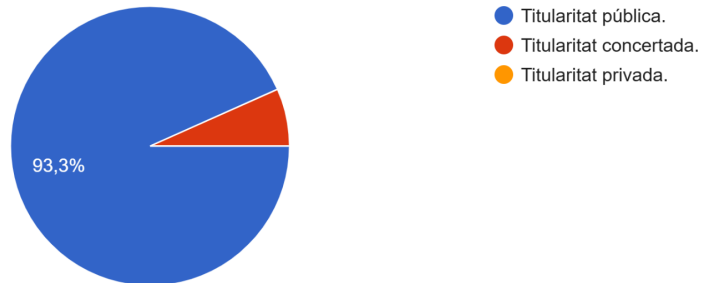

Figura A5

Formació en matèria LGBTIQ+ del professorat participant.

6. Has rebut formació específica sobre diversitat afectivosexual i de gènere (LGBTIQ+) durant la teva formació inicial o contínua?

15 respuestas

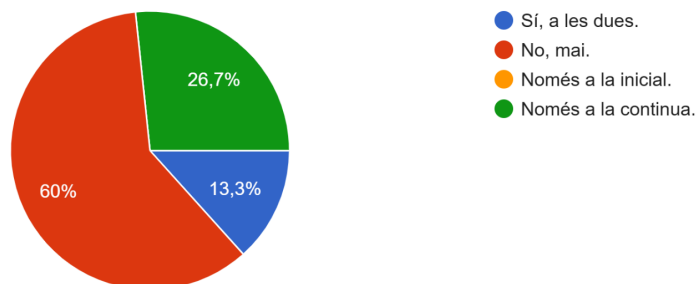

Figura A6

Importància de la inclusió sobre la diversitat afectivosexual i de gènere a primària.

7. Consideres important incloure continguts relacionats amb la diversitat afectivosexual i de gènere a primària?

15 respuestas

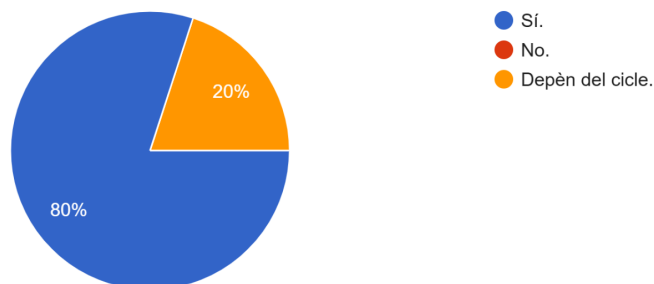

Figura A7

Cicle educatiu considerat adequat per al tractament de temàtiques LGBTIQ+.

7.1. Si has contestat "Depèn del cicle", a quin cicle/s ho trobes apropiat? (Pots escollir-ne més d'una resposta a la vegada)

4 respuestas

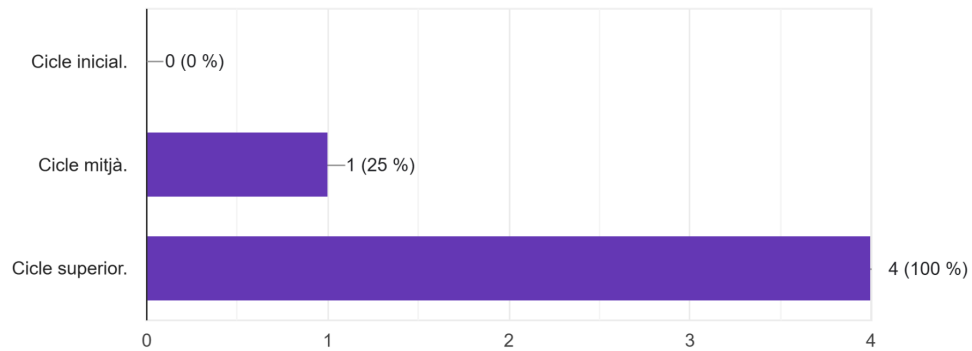

Figura A8

Freqüència amb què es tracten temàtiques LGBTIQ+ a l'aula de primària.

8. Amb quina freqüència, tractes temàtiques relacionades amb la diversitat LGBTIQ+ a l'aula?

15 respuestas

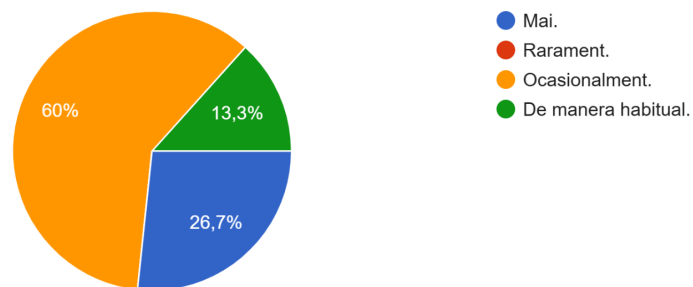

Figura A9

Percepció docent de la preparació personal per tractar temàtiques LGBTIQ+ a l'aula.

9. Com de preparat/ada et sents per tractar temàtiques LGBTIQ+ a l'aula?

15 respuestas

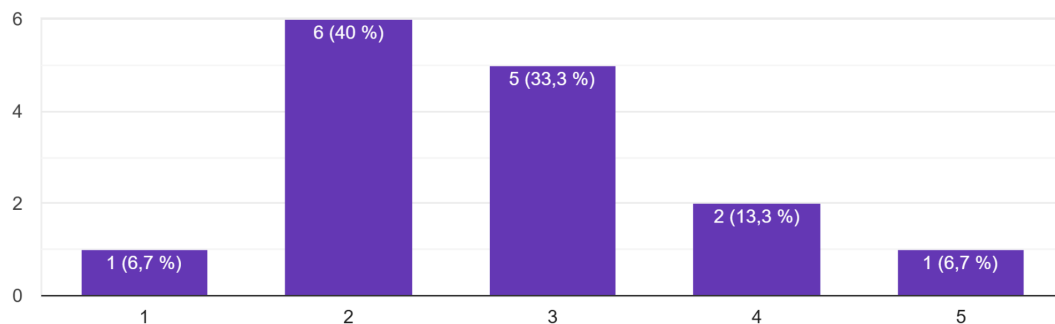

Figura A10

Preocupació del professorat per les possibles reaccions familiars envers la inclusió LGBTIQ+.

10. Et preocupen les reaccions de les famílies pel fet de tractar temàtiques LGBTIQ+?

15 respuestas

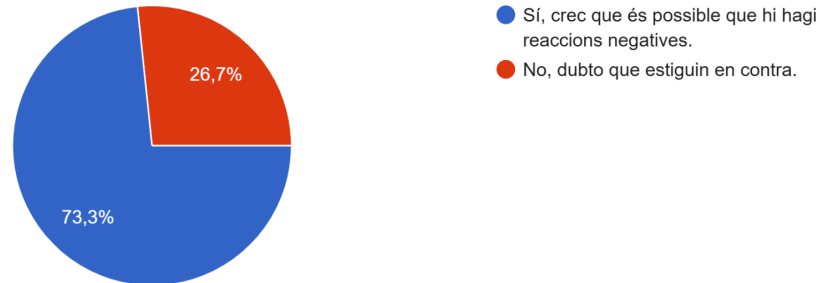
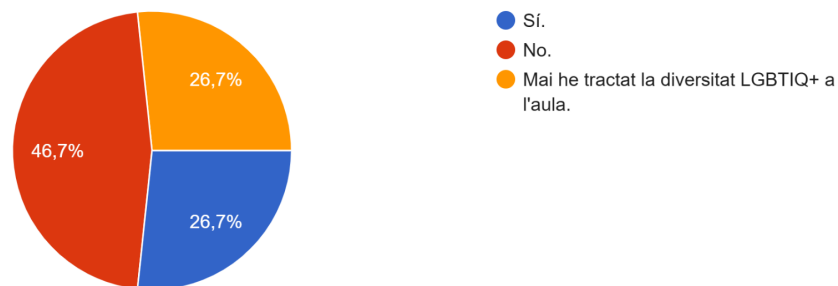

Figura A11

Experiències docents de resistències envers la inclusió LGBTIQ+ per part de les famílies.

11. Has experimentat en alguna ocasió resistències per part de famílies a l'hora d'incloure aquests continguts LGBTIQ+?

15 respuestas

12. Quins factors et preocupen, et limiten i et fan reticent de cara a tractar temàtiques LGBTIQ+ a l'aula?

“Identitat sexual” (Enquestat 1)

“Queixes de les famílies” (Enquestat 2)

“Hi ha gent amb la ment encara molt tancada i que protesten: famílies, docents, algun alumnat...” (Enquestat 3)

“Les actituds de les famílies.” (Enquestat 4)

“Tant l'edat de l'alumnat, per la qual potser aquests temes no són adients per a infants tan petits, com la reacció de les famílies.” (Enquestat 5)

“Les possibles conseqüències que pot tenir en l'alumnat, ja que podrien patir rebuig per part dels seus companys.” (Enquestat 6)

“Crec que si estàs en grups superiors cal tenir un gran domini del tema i crec que no tots els mestres estem formats per fer-ho. Ens falta formació.” (Enquestat 7)

“Em preocupa no tenir prou formació per poder tractar aquestes temàtiques a l'aula d'una manera assertiva i coherent.” (Enquestat 8)

“Em limita no tenir prou formació i que les famílies es puguin queixar.” (Enquestat 9)

“Les famílies poc tolerants o direccions/claustre tancat de ment.” (Enquestat 10)

“Cap.” (Enquestat 11)

“Soc mestra d'educació infantil i considero que és complicat tractar aquesta temàtica, però si tingués més informació, m'agradaria poder fer activitats relacionades, encara que em preocupa l'opinió de les famílies.” (Enquestat 12)

“La reacció de les famílies pot ser de vegades agressiva. He sentit casos en que els mestres han rebut amenaces, sobretot per part de la comunitat gitana. També, el fet de ser especialista d'anglès i Science no em deixa lloc a tractar aquests temes.” (Enquestat 13)

“La falta d'hores on encabir aquesta temàtica. Des del currículum es fa tractar de forma interdisciplinària, però això fa que molta gent se n'oblidi o ho tracti de forma molt superficial o secundària. També, la reacció d'algunes famílies amb creences diferents.” (Enquestat 14)

“Necessito més formació sobre el tema. En el meu centre actual no crec que hi hagi problemes amb les famílies, però crec que depèn del centre.” (Enquestat 15)

13. Quines accions o situacions creus que facilitarien el tractament de temàtiques LGBTIQ+?

“Formació.” (Enquestat 1)

“Tot el que sigui aproximar la realitat: dinàmiques, llibres, representacions...” (Enquestat 2)

“Tractar-ho de manera natural. No amagant el que la gent fins ara considerava antinatural. Fent servir llenguatge i jocs no sexistes.” (Enquestat 3)

“Més formació a les famílies, centres i institucions” (Enquestat 4)

“Potser si es treballa sobre figures famoses o ‘celebrities’ que siguin d'orientacions LGBT+, es pot facilitar el tractament del tema.” (Enquestat 5)

“Que es fessin accions des del departament com xerrades a tots els centres.” (Enquestat 6)

“Crec que avui en dia, es tracten aquests temes quan hi ha algun infant que és del col·lectiu, sinó, la cosa es tracta de manera més general.” (Enquestat 7)

“Que des del Departament d'Educació se'ns facilités material adequat per als diferents cicles de primària per poder tractar aquests temes a l'aula.” (Enquestat 8)

“Tenir més formació i que hi hagués més visibilitat a través d'imatges, lectures, exercicis i que vinguessin a fer tallers als nens.” (Enquestat 9)

“La formació del professorat, donar eines i educació per conèixer i comprendre les diverses situacions de l'alumnat i les famílies.” (Enquestat 10)

“Si hi ha conflictes, aprofitar per tractar el tema.” (Enquestat 11)

“Fer una formació LGBTIQ+ al claustre per poder informar-nos.” (Enquestat 12)

“Crec que no és necessari facilitar el tractament d'aquest tema a primària, si no hi ha algun cas o algun alumne que ho necessiti. Depèn de la situació i de si hi ha una necessitat real.” (Enquestat 13)

“La incorporació de més personal docent pertanyent al col·lectiu, que actuïn com a referents. També personal docent més jove i més format en aquesta temàtica. L'oferta de formació per aquells docents que vulguin.” (Enquestat 14)

“Un perfil concret a les escoles, com el perfil d'anglès, d'atenció a la diversitat. Un projecte transversal a les escoles que vagi de l3 a 6è.” (Enquestat 15)

14. Si vols, pots compartir alguna experiència o reflexió personal sobre la inclusió LGBTIQ+ a l'aula.

“M'he trobat un nen de l3 que no volia que el seu fill es vestís de princesa i es maquillés (el disseny de l'infant era aquest). Un nen a 6è estava depressiu i amb tendències suïcides, tenia por de reconèixer a la família que era homosexual, el vaig ajudar i està molt agraït, el van recolzar i es va alliberar del terror de ser rebutjat.” (Enquestat 3)

“Realment no em sembla un temari adient per aprofundir a Primària. Crec que a Cicle Superior es pot obrir el temari, puntualment, de l'homosexualitat i bisexualitat com a identitats sexuals, i poca cosa més. Passar més enllà significaria deixar de banda el tractament de temari i contingut essencial per fer apologia i política a l'aula, més que no pas treballar valors de respecte.” (Enquestat 5)

“Considero que cal continuar visibilitzant perquè els i les alumnes se sentin lliures de ser qui són.” (Enquestat 6)

“A l'aula quan treballem la família, per exemple, mostrem diferents tipologies de famílies i parlem sobre el tema de la diversitat. Sempre hi ha infants que coneixen alguna família que forma part del col·lectiu i estirem del fil.” (Enquestat 7)

“No puc compartir cap perquè al ser especialista no es tracta, tot i que pot aparèixer en algun tema de manera integrada al material de l'especialitat.” (Enquestat 8)

“Fins ara quan he explicat contes sobre diversitat de famílies o relacions de parelles la rebuda per part dels nens ha sigut bona.” (Enquestat 9)

“Penso que és molt necessari entendre als alumnes per poder-los fer un bon acompanyament i que ells es puguin autocomprendre.” (Enquestat 10)

“No crec que els pares s'hagin enterat mai que he tractat aquests temes, però crec que s'ha de parlar del tema si hi ha problemes, encara que ho tinc difícil perquè no soc tutora, faig EF.” (Enquestat 11)

“Considero que tant a l'educació infantil, com a primària és important donar suport als infants i resoldre els dubtes que tinguin sobre aquest tema. M'agradaria algun dia poder fer algun taller o sessió amb els infants, ja que ho veig molt important.” (Enquestat 12)

“Crec que a primària són massa petits per tractar aquests temes, que pot portar a confusions innecessàries. Respecte per tothom és la paraula, però tampoc cal fer apologia.” (Enquestat 13)

“Per sort, no he viscut cap experiència negativa pel que fa a aquest tema. Com a experiència positiva, en l'única escola on he vist un alumne trans, tota l'escola ho va viure de forma molt positiva, va ser un canvi molt fàcil i no hi va haver cap situació de rebuig.” (Enquestat 14)

“Considero que s'ha de treballar de manera transversal en totes les etapes educatives, ja que encara queda molt per avançar. Per poder fer això, cal que els/les docents tinguem més formació sobre el tema. Però també que hi hagi un recolzament institucional, no pot dependre del partit polític.” (Enquestat 15)

Annex 5

6. Pràctiques, estratègies i vies d'inclusió

6.1. Ús de materials, activitats, recursos i pràctiques inclusives

“Intento trobar pel que fa a l'anglès material i activitats o contes que tinguin un enfocament diferent... que hi hagi una diversitat de gènere.” (Mestra B)

“Realment, quan introdueixo aquest tema, introdueixo la meua vida... sabeu que tinc un fill, que té dues mames... quan tu demostres que tu formes part d'aquesta diversitat... que saben que ets una persona normal com la resta, ho comprenen.” (Mestra D)

6.2. Reformulació de la vida escolar i de la tasca docent d'acord amb la diversitat

“La simbologia típica que sortia el nen i la nena amb la faldilleta (als lavabos), aquesta la vam treure de l'escola, perquè vam veure que hi havia infants que es podien sentir de l'altre sexe.” (Mestra C)

“Sempre intento que quan donem models siguin models en què es pugui visualitzar tipus de gèneres i igualtat de gèneres, d'oportunitats.” (Mestra H)

6.3. Formació docent

“S'ha de buscar una formació de qualitat i professionals qualificats per ensenyar o per formar mestres, que som els que estem a l'aula.” (Mestra B)

“Penso que sí que hauria de venir des de fora de l'escola més oferta d'activitats... o que hi hagués algun lloc on fer una dinàmica, xerrada, una activitat.” (Mestra E)

7. Vivències personals

Resum:

La mestra D presenta una sensibilitat especial pel que fa a aquestes temàtiques perquè forma part del col·lectiu. Ella expressa que normalitza molt la seva situació vital a l'aula (està casada amb una dona) i utilitza això per promoure la inclusió LGBTIQ+, malgrat que no sempre va ser així. Malauradament, aquesta mateixa docent va explicar que la van acomiadar de l'escola on treballava, una escola concertada i catòlica, pel fet que estava casada amb una dona, exposant una clara discriminació per raons d'orientació afectivosexual. Pel que fa a casos reals LGBTIQ+ a l'escola, la mestra H va comentar que va tenir un cas d'una alumna trans a la qual va haver d'acompanyar i donar suport malgrat les diverses complicacions a les quals va haver de fer front. Finalment, aquesta mateixa docent va explicar que a les colònies van enxampar a dos alumnes masturbant-se l'un a l'altra, posant en relleu la incongruència de separar a l'alumnat per sexe. Quan tothom se'n va assabentar, no es van implementar mesures adequades pensant en les necessitats d'aquests alumnes, sinó que es va tractar la situació de manera repressiva. Aquestes vivències personals són molt rellevants perquè representen un reflex de la realitat. En aquest sentit, són exemples que ajuden a prendre consciència de la importància d'incloure al col·lectiu LGBTIQ+ en la pràctica educativa.

7.1. Pertinença al col·lectiu

00:17:07 Jo he anat a xerrades i és que... Jo tinc una filla, que al principi no sabíem molt bé com actuar amb ella perquè des de ben petita

00:17:13 Jo me'n recordo.

00:17:18 Ella deia que volia ser bomber,

00:17:23 mai ha portat faldilles, porta els cabells curts.

00:17:28 Llavors no sabíem molt bé...

00:17:33 Li vam preguntar a la pediatra, ignorant en aquell moment, "No, per saber què és, per veure com acompanyar-la"

00:17:38 Ens va dir: "Ningú et dirà el que és la teva filla, ella anirà descobrint i us anirà demanant", vam trobar una pediatra molt bona, i ens va dir,

00:17:43 "en el moment que vegis que la teva filla, que està trista, que no menja, que no té amics.

00:17:48 Busqueu acompanyament psicològic"

00:17:53 però de moment, que no vol portar faldilles, no porta

00:17:58 Que en algun moment,

00:18:03 es vol canviar el nom...

00:18:08 i acompanyar.

00:18:13 Però això és molt fàcil, després ajuntat amb les àvies...

00:18:18 Doncs, jo vaig anar a xerrades

00:18:23 sobre la identitat de gènere.

00:18:28 Jo vaig anar a xerrades, contes i això

00:18:33 per poder acompanyar a la meva filla." (Mestra H)

7.2. Discriminacions viscudes i observades

"00:01:34 Vaig acabar el 2011-2012 i des d'allà vaig estar treballant en una escola concertada.

00:01:44 Era una escola que portaven unes monges i tot molt bé,

00:01:49 la veritat és que molt bé amb les famílies, amb els infants.

00:01:52 I al cap de vuit o nou anys que jo estava ja treballant

00:01:57 va haver-hi un canvi d'equip directiu,

00:02:00 l'escola no acabava d'anar bé, tenia poca matrícula i es va traspasar el negoci.

00:02:05 Llavors va entrar una parella, un matrimoni,

00:02:09 que portaven molts anys treballant a altres centres educatius de Catalunya

00:02:14 i tot això t'ho explico perquè té relació amb el tema de l'entrevista.

00:02:19 Llavors, amb aquest matrimoni, que eren ultra-mega religiosos

00:02:26 i tenien un perfil d'adoctrinament a nivell d'infants, etcètera,

00:02:32 Jo no acabava d'encaixar en el seu projecte educatiu per la meva condició vital,

00:02:37 pel fet que jo estava casada amb una dona.

00:02:39 Llavors no vam acabar bé, va haver-hi judicis pel mig i tal,

00:02:42 llavors va ser el moment en què parlant-ne amb la meva dona

00:02:45 vam decidir que era de celebració el fet que m'haguessin acomiadat

00:02:54 per aquest motiu, per estar a l'escola pública." (Mestra D)

"00:11:40 I com a mestra jo, per exemple,

00:11:43 a vegades quan he volgut parlar de la meva família,

00:11:48 parlo de la meva parella,

00:11:51 perquè no sé amb qui estic parlant,

00:11:54 no sé si la seva mare o el seu pare em pot dir alguna cosa

00:11:58 després d'haver expressat que jo..." (Mestra D)

"00:24:05 A vegades, mira va haver-hi una situació al centre, que comentava abans

00:24:09 de quan les famílies de segon de primària es

00:24:12 van queixar perquè hi havia una nena nova que tenia dues mames,
00:24:15 que aquesta nena havia marxat d'hora,
00:24:18 que era una escola religiosa,
00:24:21 que les monges de la meua escola van dir que aquí
00:24:24 no es menysprea a ningú ni per condició de raça,
00:24:27 ni per condició sexual, ni de res.
00:24:30 Va ser com s'ha acabat.
00:24:33 Aquí tothom és benvingut, que em va semblar una resposta top.” (Mestra D)

7.3. Casos reals a l'escola d'alumnat LGBTIQ+

“00:12:24 Porto molts anys treballant.
00:12:26 Per exemple, el primer dia que vaig entrar a l'escola,
00:12:29 estava substituint i tenia un infant que em va començar a parlar de la seva mare
00:12:32 i em parlava de l'altra mare que en comptes de dir-li mare li deia el nom
00:12:35 i li vaig dir, però qui és aquesta persona?
00:12:37 Em va dir la meua mare i jo...
00:12:39 I llavors em va dir, no, és que jo en tinc dos.
00:12:42 I m'ho va donar forma que vaig pensar, ostres, malament,
00:12:46 i més jo, amb el perfil que tinc.
00:12:49 I llavors jo en aquell moment vaig dir, no, si no ho veig malament,
00:12:53 jo també estic casada amb una dona i tinc un fill.
00:12:56 O sigui, un fill amb ella.
00:12:59 I es van quedar mirant-me tots i jo pensava, bé,
00:13:02 ja està, no ha passat res i cap família ha dit res.
00:13:05 Però a vegades tens la por que coneguin aquesta informació teua
00:13:10 per poder fer-te passar algun mal moment.” (Mestra D)

“00:27:58 jo vaig començar a sentir alguna cosa per alguna companya
00:28:00 a tercer de l'ESO o a primer de l'ESO,
00:28:02 m'ho invento,
00:28:04 i pensava,
00:28:06 ostres, t'estàs tornant boja, això no és normal.
00:28:08 I si a mi m'haguessin dit,
00:28:10 que les noies també s'enamoren de noies,
00:28:12 els nois també s'enamoren de nois,
00:28:14 pots ser asexual,

00:28:16 no t'has d'enamorar de ningú.

00:28:18 Si m'haguessin introduït tot això,

00:28:20 jo crec que no és prevenir segons quines situacions,

00:28:22 sinó anticipar-los segons quines informacions.

00:28:24 Crec que és molt important

00:28:26 que els nens tinguin informació

00:28:28 per situar-se a ells mateixos.” (Mestra D)

“00:10:01 Jo he estat treballant un any a la Barceloneta on hi havia molta immigració i també famílies gitanes on això no és acceptat.

00:10:11 De fet en aquell any hi havia una alumna d'aquella escola que era de família gitana i jo tenia moltes sospites que tot i que el nen era molt petit,

00:10:23 jo veia que aquell nen tenia molts números de ser homosexual i jo vaig parlar amb una tutora, jo no era tutora d'aquell nen...

00:10:41 Li vaig dir, jo crec que aquest nen, no sé com és la família, hi ha famílies gitanes que comencen a ser més obertes en aquest tema,

00:10:49 però no totes, i sé que hi ha famílies que també són molt reticents i molt negatives en aquest tema i a mi em preocupava que la família no portés bé

00:10:58 i vaig parlar amb ella i li vaig explicar coses que jo pensava que podia fer a l'aula o treballar o tal per anar com suavitzant el tema

00:11:08 o que si a l'entrevista si la mare o el pare deien alguna cosa així del nen perquè si s'activés alguna alarma,

00:11:14 perquè em preocupava, no sé, i no veia que la tutora fos molt “aware”, “awake”, saps, quant a aquest tema.

00:11:21 Conscient.” (Mestra E)

“00:16:23 A mi em va marcar molt fa dos anys

00:16:26 en una d'aquestes xerrades.

00:16:29 Quan va acabar la xerrada, va venir l'alumne a dir-me

00:16:32 que havia pogut manifestar davant dels seus companys,

00:16:35 que ell se sentia diferent de la resta de companys

00:16:38 i que el va sorprendre com a companys el van abraçar

00:16:41 i ja ho sabíem.

00:16:44 Va tenir el seu moment i el seu espai per poder-ho dir.

00:16:47 Era una cosa que ell volia comentar amb els seus companys,

00:16:50 compartir-ho, però mai s'havia atrevit.

00:16:53 No havia trobat el moment per fer-ho i en aquell moment ho va trobar.

00:16:56 I em va agradar la xerrada.” (Mestra F)

“00:24:56 Jo vaig tenir una nena que era trans.

00:25:01 De fet, a P5 era un noi, es deia “C”,

00:25:06 i quan va passar primer, que va ser l'estiu següent,

00:25:11 jo feia primer, era “E”.

00:25:16 La família, abans de començar l'escola,

00:25:21 la família ja va comunicar a les altres famílies,

00:25:26 que a partir d'ara era “E”, que de fet sempre havia sigut “E”,

00:25:31 i llavors, a partir d'aquí, tot aquell any,

00:25:36 va ser com una mica... va ser dur perquè...

00:26:01 Va ser un any molt dur perquè va ser una explosió,

00:26:06 a nivell conductual, de la nena.

00:26:11 Ballava, distorsionava, però era perquè...

00:26:16 La necessitat que ella tenia d'ara poder ser ella,

00:26:21 llavors li costaven molt els aprenentatges i tot,

00:26:26 però és que havia passat un procés...

00:26:31 I els companys molt respectuosos, eh. Però, llavors, és quan et plantes coses, no?

00:26:36 La primera fitxa del primer dia d'escola,

00:26:41 “em presento, em dic ‘X’ soc nena o nena.”

00:26:46 Clar, la vaig haver de treure, és que me'n recordo,

00:26:51 i la directora me'n recordo que deia que no la tragués perquè ella ha de dir que és una nena,

00:26:56 per què hem de dir que som nens o nenes?

00:27:01 Tu no vas per la vida dient hola, soc una dona!

00:27:06 és una característica, però és millor que digui que soc simpàtica,

00:27:11 però és part de la descripció.

00:27:16 Parlo de fa 15 anys, eh, fa temps. Me'n recordo del primer informe,

00:27:21 em poso a plorar perquè va sortir l'informe que posava “C”.

00:27:26 Clar, quan la mare va veure-ho, es va posar a plorar i va anar a direcció,

00:27:31 i la directora...

00:27:36 “La legalitat és que es diu ‘C’.

00:27:41 En el carnet d'identitat”, abans, fa 15 anys, tot això estava més endarrerit.

00:27:46 I dic no podem posar una etiqueta?

00:27:51 Clar, la mare va lluitar i al final del curs va poder posar "E",
00:27:56 però va ser dur.
00:28:01 Me'n recordo d'anar a piscina.
00:28:06 Clar, ella venia amb les nenes. I jo li vaig preguntar... Vols canviar-te aquí o al lavabo?
00:28:11 Ella va dir que volia canviar-se al lavabo.
00:28:16 Es canviava sempre al lavabo.
00:28:21 Al vestuari venia amb nosaltres, però ella tenia penis.
00:28:26 Ella posava el banyador, però a l'hora de canviar-se...
00:28:31 Coses que mai t'arribes a plantejar i que succeeixen.
00:28:36 Jo me'n recordaré d'aquesta mare.
00:28:41 Ella deia que es va haver de plantejar tot perquè em va dir que...
00:28:46 "Ella em va dir que o era una nena o que es volia morir."
00:28:51 I bé, doncs,
00:28:56 Es va separar la família, va ser un cas...
00:29:01 No és com ara, que està tot més obert.
00:29:06 Ella feia patinatge des de P3.
00:29:11 P3 va començar i a P4 i P5 ja feien balls.
00:29:16 I bé, el típic de...
00:29:21 Bé, ets un noi i pots fer patinatge.
00:29:26 I ella no, per què?
00:29:31 Ella volia fer patinatge amb el seu vestit.
00:29:36 I li deien que tenia un mallot diferent. Però ella volia el seu vestit.
00:29:41 Vaig tenir una entrevista amb l'escola bressol.
00:29:46 I deien que des de petita es deia en femení.
00:29:52 Com s'ho van prendre la resta de les famílies?
00:29:57 La resta de les famílies, bé.
00:30:02 I els nens, molt respectuosos.
00:30:07 Alguna vegada me l'he trobada.
00:30:12 Ara fa quatre anys me la vaig trobar en un súper.
00:30:17 No sé si havia fet la transició o s'havia operat.
00:30:22 Perquè ja devia tenir 20 anys, però em va fer molta il·lusió." (Mestra H)

"00:12:51 De fet, perquè hi ha coses que no t'adones.
00:12:57 Nosaltres una vegada dèiem això dels lavabos.
00:13:09 Jo vaig dir, per què fem lavabos que siguin amb gèneres binaris?

00:13:15 Per què no els deixem oberts?

00:13:18 No, és que les nenes que volen privatitzar...

00:13:23 Jo penso que a vegades socialment anem en la bola

00:13:27 i no parem atenció a aquestes coses.

00:13:32 Per les colònies de Sisè, que preguntaven

00:13:37 vols anar amb nens del sexe contrari?

00:13:41 També en una coordinació vaig dir que aquesta pregunta

00:13:45 és molt perillosa.

00:13:50 Què vol dir sexe contrari?

00:13:54 Ens podem trobar un any amb una alumna

00:13:58 que no s'identifiqui amb cap dels dos gèneres.

00:14:02 Hem de tenir-ho present.

00:14:07 Per què no diem que les habitacions siguin amb qui vulguis anar?

00:14:13 Hi ha falta de formació dels mestres

00:14:18 per obrir la mirada.

00:14:22 Un any vam tenir un problema de sexe

00:14:26 i no eren amb un noi i una noia.

00:14:31 Van ser amb dos nois que es van masturbar a la primària.

00:14:36 A vegades ho volem fer separat per sexe

00:14:41 perquè així no tenim problemes.

00:14:46 I a vegades no estem contemplant

00:14:51 que les relacions poden ser diverses amb qui vulguis.

00:14:56 A partir d'aquell any,

00:15:01 es va fer una formació de tot el tema sexual...

00:15:40 I aquests nens els van posar com unes mesures restauradores.

00:15:45 Jo crec que en aquell moment això no era el que necessitàvem.

00:15:50 Si dos nens han masturbat en un lloc que no calia

00:15:56 i que no era adient i tampoc amb l'edat

00:16:01 hem de mirar quina necessitat hi ha al darrere, perquè ho han fet

00:16:06 i dir-los que no era el lloc adient i veure quines necessitats hi havia per fer això.

00:16:11 I si estan tenint uns contextos que no són adequats.

00:16:16 I no es va actuar d'aquesta manera?

00:16:21 Les famílies volien conseqüències.

00:16:26 També hi ha una part legal

00:16:31 que l'escola es vol com protegir.

00:16:36 Hi ha més por què hi hagi un embaràs, no en aquesta escola, en general,
00:16:41 que a potser a formar als infants o els adolescents.” (Mestra H)

7.4. Sensibilitats personals

“00:08:10 el “X”, com és el que és el meu fill,
00:08:12 té dues mames a la classe, cap problema,
00:08:15 i porta sis cursos a l'escola on està ell,
00:08:18 perquè va començar a Bressol 0 i ara a 6,
00:08:21 i porten sis cursos junts,
00:08:23 i els nens de la seva classe ho tenen molt normalitzat,
00:08:27 però l'escola també fa per normalitzar-ho,
00:08:30 que per mirar una de les coses importants com a mare i com a mestre.
00:08:34 I doncs, per exemple, des de Bressol 0 i 2,
00:08:37 hi ha unes famílies que tenen les fotos de la família,
00:08:40 les classifiquen,
00:08:42 tenen el llibre de la família del “X”,
00:08:44 el llibre de la família de la “1”,
00:08:46 el llibre de la família de la “2”,
00:08:48 i ells veuen unes imatges i ells saben que el “X” no té pare,
00:08:52 perquè no hi ha cap referent masculí en aquelles imatges,
00:08:55 i que té dues mares,
00:08:57 perquè hi ha dos referents adults femenins en aquelles imatges.” (Mestra D)

7.5. Inclusió a l'aula

“00:16:35 Doncs mira, et posaré l'exemple d'aquesta escola on estava fa dos anys
00:16:41 que estaven treballant en anglès el tema de la família
00:16:45 i hi havia unes nenes que tenien dues mares a la classe.
00:16:49 Llavors em va costar trobar una mica de material adaptat a l'edat
00:16:56 en anglès i que treballés el tema de la família de la manera més àmplia possible.
00:17:02 Al final vaig trobar un conte que estava molt bé, que ho treballava amb animals,
00:17:06 però treballava a la família igualment, i tot el que era ‘flashcards’ horrible.
00:17:11 ‘Flashcards’ vaig haver de buscar molt i no vaig trobar res i me les vaig crear jo amb el Canva.
00:17:15 I vaig crear molts tipus de família diferents, vaig intentar ficar tota la diversitat que vaig poder.
00:17:24 Vaig intentar fer unes ‘flashcards’, que de fet les tinc guardades allà perquè són ‘mi

orgullo’.

00:17:29 Aquestes nenes es van sentir superbé.

00:17:34 Cada dia les tenia allà ‘El conte de les famílies, el conte de les famílies!’

00:17:38 I quan deia ‘two mommies’, les nenes allà...

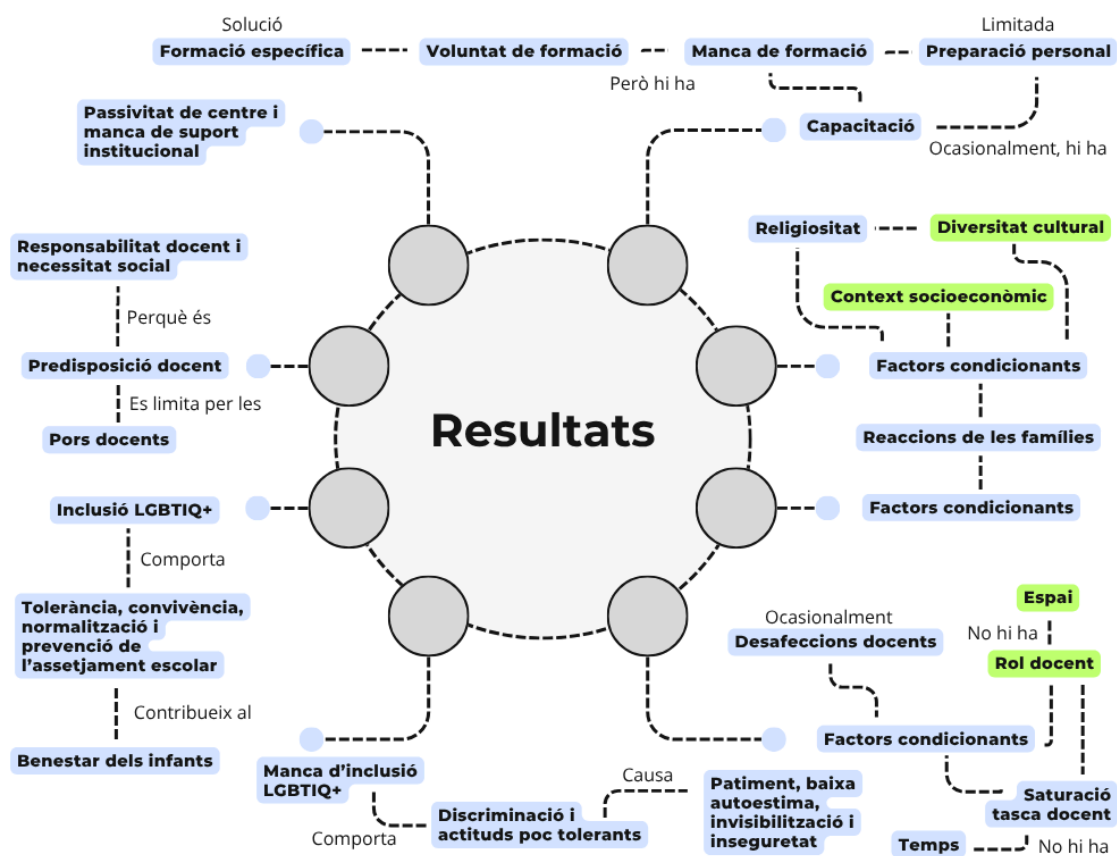
00:17:40 ‘Two mommies, two mommies!’

00:17:42 Aquesta és el tipus de sensibilitat que m'agrada adaptar.” (Mestra E)

Annex 7

Figura A12

Resultats de la recerca sobre les limitacions en la inclusió de temàtiques LGBTIQ+ a l'aula.

Nota. Els resultats destacats en verd són no s'havien mencionat a la literatura del marc teòric i representen nous descobriments en referència a aquesta.

